

КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

Факультет психології

Кафедра педагогіки

Кваліфікаційна робота

Розбицького Михайла Аркадійовича

Формування проектної компетенції у майбутніх викладачів ЗВО

на здобуття освітнього ступеня «магістр»
спеціальність 011 «Освітні, педагогічні науки»
галузь знань 01 «Освіта/Педагогіка»

Науковий керівник:

Спіцин Є. С. кандидат педагогічних наук, професор

Допустити до захисту:

Завідувач кафедри педагогіки,

доктор педагогічних наук, професор

Марушкевич А.А.

“ ____ ” _____ 2024 р.

Київ – 2024

ВСТУП	3
РОЗДІЛ I. ПРОЄКТНА ТЕХНОЛОГІЯ ЯК НАУКОВЕ ПОНЯТТЯ.	
1.1. Характеристика базових понять дослідження	6
1.2. Розвиток проєктної технології в Україні і закордоном	24
1.3. Зміст і структура проєктної технології	35
Висновок до першого розділу	42
РОЗДІЛ II. ФОРМУВАННЯ ПРОЄКТНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ У МАЙБУТНІХ ВИКЛАДАЧІВ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ	
2.1. Особливості формування проєктної компетенції майбутніх викладачів закладів вищої освіти	45
2.2. Використання проєктної технології у процесі формування проєктної компетенції майбутніх викладачів закладів вищої освіти	56
Висновок до другого розділу	69
ВИСНОВОК	72
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	76

ВТУП. Актуальність дослідження. Завдання сучасної освіти – це виховання компетентної особистості, яка не лише володіє знаннями, високими моральними якостями, а здатна самотійно, нестандартно, креативно діяти в різноманітних життєвих ситуаціях, застосовуючи свої знання, досвід і беручи на себе відповідальність за власну діяльність. Великі можливості у вирішенні цих завдань забезпечує застосування методу навчальних проєктів. Зрештою, уміти створювати, реалізувати чи брати участь у проєктах – вагома життєва компетентність особистості, основи якої можливо оптимально сформувати й розвинути в умовах навчання особистості у закладі вищої освіти.

Основою інноваційної підготовки фахівців є формування у них проєктної компетентності, яка у сучасному світі розглядається не лише як спроможність до здійснення проєктної діяльності, що втілюється у мистецтві прогнозування, планування, виконання та оцінки досягнутого, а, насамперед, як педагогічна технологія реалізації інноваційної діяльності у різних сферах, тобто є сукупністю проєктних способів інноваційного перетворення дійсності.

Одним з державних документів, в якому фокусуються компетенції, необхідних сучасним освітянам у сфері вищої освіти є професійний стандарт для групи професій "Викладачі закладів вищої освіти" [1]. Він надає фундаментальний орієнтир, за яким можна оцінювати педагогічні підходи та компетенції.

Теоретичним підґрунтям для вирішення окресленої наукової проблеми слугують ідеї, представлені у наукових доробках Василевської Л., Гуцан Л., Дичківської І., Жиленко М., Загребнюк Ю., Іщенко В., Плахотнік О., Спіцина Є., Хоружої Л. (професійна підготовка, інноваційне забезпечення педагогічного процесу, засоби удосконалення професійної майстерності педагогів, інноваційні педагогічні технології тощо).

Різностороннім аспектам використання проєктної технології присвячені роботи вчених, таких як: Белікової Ю. (проєктна технологія як особливий компонент сучасної методики), Буджак Т., Жиляєвої Ю., Ісаєвої Г. (метод проєктів як технологія), Власюк О. (проєктна діяльність як перспектива

розвитку особистості), Гусь І. (метод проєктів), Бондар Г., Ізбаш С., Терещук А. (особливості проєктної діяльності), Лернера П. (проєктування як основний вид пізнавальної діяльності, теоретичні основи проєктування, методичні аспекти організації проєктної діяльності), Ліговицького А. (проєктування освітніх систем). Серед зарубіжних науковців педагогічне проєктування як ефективний засіб вирішення освітніх задач розглядають Блер Р., Драйден Г., Дьюї Дж., У. Кілпатрік, Надлер Г., Стівенсон Дж. та ін.

Проблемі проєктної компетентності присвячені наукові доробки Андрійчук Н., Бібік Н., Кадемія М., Купенко О., Кучерук О., Петровська К., Подобєдова Т., Шевцова С.

Проєктна компетентність нерозривно пов'язана з проєктною діяльністю, володінням проєктними вміннями, обґрунтованим вибором та оптимізацією проєктних рішень у разі їх багатоваріантності, здатністю використовувати набуті знання та вміння в педагогічній діяльності.

З одного боку, це пов'язане з проблемою власне розуміння понять компетентності, проєктування в науковому знанні, з іншого – з проблемою визначення педагогічних умов розвитку проєктної компетентності як суб'єктної характеристики майбутнього фахівця.

Формування проєктної компетентності майбутніх викладачів покликане не лише забезпечити набуття студентами досвіду проєктної діяльності формування фахівця інноваційного типу, який здатний ефективно планувати власну професійну діяльність у різних соціальних та культурних умовах; знаходити способи вирішення проблем незалежно від ситуації; має спроможність реалізовувати розроблені стратегії та отримувати заздалегідь передбачувані результати; володіє основами проєктного менеджменту, тобто знаннями, вміннями та навичками з підготовки та реалізації різного роду проєктів, що надає йому додаткові можливості щодо залучення й ефективного використання зовнішніх фінансових ресурсів, у тому числі за рахунок участі у вітчизняних та міжнародних, зокрема європейських, проєктах і програмах; має розвинуті загальнопрофесійні компетенції, серед яких: критичне мислення,

вміння вирішувати проблеми, креативність, уміння керувати і взаємодіяти з людьми тощо.

Проектна компетентність майбутніх викладачів включає важливі складові, такі як: професійну, інноваційну, наукову, організаційну і методичну [2].

Завдання формування проектної компетентності майбутніх викладачів закладів вищої освіти має забезпечуватися низкою проектів, реалізованих ними за наставництва та співавторства викладачів, при тому, що складність та усвідомленість цих проектів поступово зростає, а наставництво викладачів поступово мінімізується для досягнення самостійної діяльності майбутніх фахівців.

Актуальність дослідження проблеми *формування проектної компетенції у майбутніх викладачів закладів вищої освіти* пов'язана із розв'язанням суперечностей між:

- вимогами суспільства до форм навчання конкурентоспроможного викладача закладу вищої освіти та застосуванням традиційних методів у вищій освіті;

- розглядом інноваційних технологій з педагогічного погляду і відсутністю розробленості новітніх педагогічних практик для їх реалізації у процесі формування проектної компетенції у майбутніх викладачів закладів вищої освіти.

Отже, актуальність означеної проблеми, недостатній рівень її дослідженості та практичної розробленості, відсутність системного наукового аналізу проблеми та виявлені суперечності зумовили вибір теми магістерського дослідження *«Формування проектної компетенції у майбутніх викладачів закладів вищої освіти»*.

Об'єкт дослідження: процес формування проектної компетенції у майбутніх викладачів

Предмет дослідження: педагогічні умови ефективного формування проектної компетенції у майбутніх викладачів закладів вищої освіти.

Мета дослідження: визначити та обґрунтувати педагогічні умови

ефективного формування проєктної компетенції у майбутніх викладачів закладів вищої освіти

Відповідно до поставленої мети визначено **завдання** дослідження:

1. Проаналізувати поняття проєктної компетенції .
2. Дослідити історію використання проєктної технології закордоном і в Україні.
3. Охарактеризувати зміст і структуру проєктної технології.
4. Визначити педагогічні умови ефективного формування проєктної компетенції у майбутніх викладачів закладів вищої освіти.

Методологія дослідження: основою є системний підхід, що дозволяє комплексно розглянути процес формування проєктних компетенцій майбутніх викладачів закладів вищої освіти. Дослідження базується на поєднанні теоретичних та емпіричних методів.

Теоретичні методи обіймають аналіз літературних джерел, що допомагає визначити стан розробленості досліджуваної теми, виявити наукові прогалини та визначити перспективні напрями подальших досліджень. Моделювання використовується для створення та удосконалення теоретичних моделей, які сприяють глибшому розумінню механізмів формування проєктних компетенцій. Узагальнення наукових даних спрямоване на формулювання теоретичних висновків та рекомендацій для практичного застосування.

Структура магістерської роботи зумовлена логікою дослідження і складається зі вступу, двох розділів, висновків до кожного з них, загальних висновків, списку використаних джерел (60 позицій, з них – 10 джерел іноземними мовами). Загальний обсяг магістерської роботи – 80 сторінок, з них 67 сторінок основного тексту, який містить 1 таблицю, 7 рисунків).

РОЗДІЛ І.

ПРОЄКТНА ТЕХНОЛОГІЯ ЯК НАУКОВЕ ПОНЯТТЯ

1.1. Характеристика базових понять дослідження.

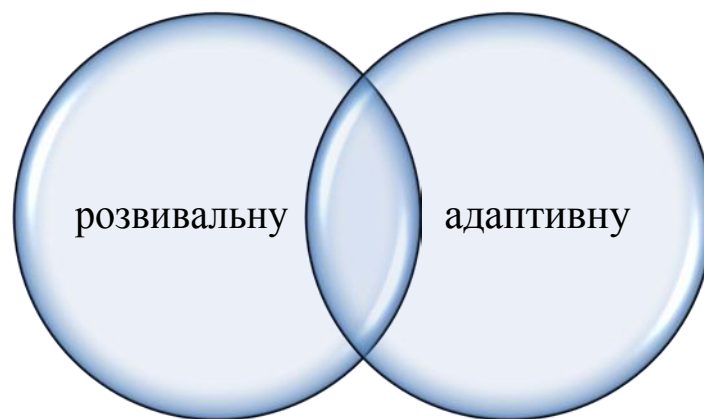
Інноваційні процеси у сучасній освіті України спонукають до реорганізації існуючих педагогічних систем, переосмислення цінностей, цілей і змісту їх діяльності та перехід від застарілих стереотипів, шаблонів і жорстких форм до творчої ініціативи й індивідуальної відповідальності педагогів у проєктуванні й організації педагогічного процесу. Більшість дослідників в галузі педагогічної діяльності виділяють в її структурі проєктувальний компонент як найбільш значущий, що забезпечує технологізацію педагогічного процесу. Узагальнюючи різні підходи до трактування сутності педагогічної технології, бачимо, що терміни «проєкт», «проєктування», «педагогічне проєктування» досить часто вживаються як основні синонімічні поняття

Сучасна освіта повинна допомогти своїм здобувачам відчувати себе впевненими на ринку праці, вміти адаптуватися до соціальних змін і криз у суспільстві, бути психологічно стійкими, розвивати здатність до самоорганізації. Це вимагає пошуку нових форм організації освітнього процесу, які дозволили б якісно забезпечити високий інструментальний рівень знань випускників; сформувати у своїх здобувачів уміння самостійно набувати і застосовувати їх на практиці; розвивати кожного як творчу особистість, здатну до практичної роботи; залучати кожного до активної пізнавальної діяльності; формувати навички пізнавальної і дослідницької діяльності, розвивати критичне мислення; формувати в учнів цілісну картину світу; спілкуватися з однолітками не тільки своєї школи, міста, але й інших міст і навіть країн; грамотно працювати з інформацією і т. д.

На превеликий жаль, освітній процес у сучасних закладах освіти спрямований здебільшого на формування інтелекту як такого, що становить визначену суму знань. Це не сприяє саморозвитку особистості, особистісному

становленню індивіда. Освітній процес здійснюється без конкретного адресата, не враховуються зміни, що відбуваються у розвитку особистості здобувача освіти. Сьогодні всім відомий є факт, що учень нашої країни є більш освіченим, ніж його американський одноліток, але практично не готовий до життя у мінливому світі.

Наразі суспільством висунуті дві основні вимоги до освітньої системи (див. рис. 1.1): розвивальну (становлення особистості) та соціальну або адаптивну (введення дитини з допомогою навчання у розгалужену структуру соціальних ролей).

Рис. 1.1. Суспільні вимоги до освітньої системи.

Розроблено автором.

Виконуючи першу вимогу, освітня система забезпечує відповідні рівні освіти, хоча і ціною навантажень всіх учасників освітнього процесу, а ось адаптивна задача вирішується неефективно сьогодні.

Можемо зробити припущення, що об'єктивними причинами для цього є те, що сьогодні система освіти України разом із суспільством переживає зміну системи цінностей і стилю життя всіх соціальних верств.

Наголосимо на тому, що у сучасному суспільстві відсутнє не тільки соціальне замовлення на відповідний тип освіти, але й найбільш загальне уявлення про напрям його розвитку, реформації і модернізації взагалом. Проте освітній процес, на відміну від виробничого, неможливо зупинити. А тому освітня система, навіть в умовах військового стану, працює, перебудовується

на ходу, не зупиняючи пошук нових форм організації навчальної діяльності, освітніх моделей тощо.

Удасконалення системи освіти України відбувається шляхом використання практичних результатів західних вчених, які переробляються і оформляються у до освітніх потреб в Україні. Найпоширенішою і найзатребуванішою технологією сьогодні стала проектна технологія або використання «методу проектів».

Необхідність використання професійного стандарту «Викладачі закладів вищої освіти» для дослідження теми формування проектної компетенції у майбутніх викладачів ЗВО полягає в низці ключових аспектів. Цей стандарт визначає загальні кваліфікаційні вимоги, що ставляться до викладачів закладів вищої освіти, включно з їхньою здатністю ефективно реалізовувати освітні програми та здійснювати науково-методичну роботу. Також стандарт може слугувати вагомою основою для визначення професійних компетенцій, які потрібно формувати в аспірантів, зокрема і проектну компетенцію, яка стає все більш важливою в контексті інтеграції освіти, науки та виробництва.

Теоретичним підґрунтям для вирішення окресленої наукової проблеми слугують ідеї, представлені у наукових доробках Василевської Л., Гуцан Л., Дичківської І., Загребнюк Ю., Іщенко В., Спіцина Є., Хоружої Л. (професійна підготовка, інноваційне забезпечення педагогічного процесу, засоби удосконалення професійної майстерності педагогів, інноваційні педагогічні технології тощо).

Різностороннім аспектам використання проектної технології присвячені роботи вчених, таких як: Белікової Ю. (проектна технологія як особливий компонент сучасної методики), Буджак Т., Жиляєвої Ю., Ісаєвої Г. (метод проектів як технологія), Власюк О. (проектна діяльність як перспектива розвитку особистості), Гусь І. (метод проектів), Бондар Г., Ізбаш С., Терещук А. (особливості проектної діяльності), Лернера П. (проектування як основний вид пізнавальної діяльності, теоретичні основи проектування, методичні аспекти організації проектної діяльності),

Ліговицького А. (проектування освітніх систем). Серед зарубіжних науковців педагогічне проектування як ефективний засіб вирішення освітніх задач розглядають Блер Р., Драйден Г., Дьюї Дж., У. Кілпатрік, Надлер Г., Стівенсон Дж. та ін.

Проблемі проєктної компетентності присвячені наукові доробки Андрійчук Н., Бібік Н., Кадемія М., Купенко О., Кучерук О., Петровська К., Подобєдова Т., Шевцова С.

Аналізуючи поняття «метод проєктів», слід вказати на відмінності у визначенні основи тлумачення. Зокрема, в одних авторів це – педагогічна технологія (Сисоєва С. [3] та ін.) або проєктна технологія, яка відображає реалізацію особистісно орієнтованого підходу в навчанні (Єрмаков І. [4; 5] та ін.). Натомість інші педагоги розглядають метод проєктів як засіб організації педагогічного процесу, в основу якого покладено взаємодію педагога й зробувача освіти та з навколишнім середовищем, об'єднання навчання з активною діяльністю зробувача освіти (Власюк О. [6] ін.); метод планування цілеспрямованої діяльності у зв'язку з вирішенням якогось завдання в обставинах реального життя (Ісаєва Г. [7]); цільовий освітній процес, спрямований на виконання суспільно корисних справ (Осмоловський А. & Василенко Л. [8]); систему навчання, за якої учень набуває знань, умінь та навичок у процесі планування і виконання певних складних завдань – проєктів (Порохня Л. [9]). Плахотнік О.В. аналізує стратегії проектування освітнього процесу у вищих навчальних закладах, підкреслюючи роль інформаційно-комунікативних технологій у цьому процесі, що є важливим для формування сучасного освітнього простору [10].

Під час дослідження питання застосування методу проєктів у підготовці аспірантів, Жиленко М.В. акцентує увагу на значенні дистанційних технологій у контексті асистентської практики, розкриваючи можливості для розвитку професійних навичок безпосередньо у практичному середовищі [11].

Науковець Цимбалару А. [12] наголошує, що в педагогічній науці виокремлюють три напрями тлумачення терміна «проєкт». По-перше, як

попередній, приблизний текст повного документа (проект програми тощо). Так, Стівенсон Дж. визначає проєкт як змістовно обґрунтовану і документально оформлену ініціативу, спрямовану на досягнення освітніх цілей у межах певного часу. По-друге, під проєктом розуміють певну акцію, сукупність заходів, що мають спільну програму, передбачають цілеспрямовану діяльність, організаційну форму тощо (видавничий проєкт, телевізійний проєкт) [12].

По-третє, проєкт визначають як завершений цикл продуктивної діяльності (колективної, групової, індивідуальної тощо), як форму побудови спільної цілеспрямованої діяльності людей [12, с. 6]. Таке розуміння проєкту, зазначає дослідниця, спричинило виокремлення певних етапів його розвитку: фазу проєктування, технологічну фазу (здійснення) і рефлексивну фазу (підбиття підсумків – оцінювання результату, укладання висновків). Тому науковець доходить висновку, що сутність поняття «проєкт» трактують у двох важливих аспектах: по-перше, як результат діяльності – отриманий продукт (продуктивний аспект), по-друге, як інноваційну форму організації спільної діяльності, спрямованої на досягнення певного результату (діяльнісний аспект) – та визначає категорію «проєкт» як «систему реалізації спланованих послідовних дій, спрямованих на досягнення певного передбаченого результату» [12, с. 7]. Поняття «проєктування» автор тлумачить як «організовану систему взаємопов'язаних видів діяльності, що має на меті отримання кінцевого продукту» [12, с. 9]; як «особливий тип інтелектуальної діяльності, суттєвою рисою якої є перспективне орієнтування, практична спрямованість дослідження, процес створення проєкту – прототипу, прообразу передбаченого або можливого об'єкта, спеціальна, концептуально обґрунтована і технологічно забезпечена діяльність зі створення образу бажаної майбутньої системи» [12, с. 8-9].

Спіцин Є.С. розвиває ідею освітньої технології "Навчання через дослідження", наголошуючи на необхідності активізації науково-пошукової діяльності студентів як основи для здобуття глибоких знань і розвитку критичного мислення [13].

Виокремимо те, що першим увів поняття «метод проєктів», науково описав його та спробував класифікувати американський професор Кілпатрик В. Він проголосив основним завданням школи «виховання вільних громадян», яке має складатися з «системи цільових проєктів». Він виокремив чотири типи шкільних проєктів: втілення ідеї або плану в зовнішню форму; подолання інтелектуальної перепони; здобуття нових знань та досвіду; отримання естетичної насолоди [15; 16].

У Німеччині підхід до освіти ґрунтується не на проєктних технологіях, а на проєктній діяльності як елементі освітнього процесу. За словами Флітнера А. важливим є залучення "розуму, серця та рук" ("Lernen mit Kopf, Herz und Hand"), що означає, що осмислення інформації, здобутої самостійно, відбувається через призму особистого ставлення до неї та оцінку результатів у кінцевому продукті. [16].

Ми погоджуємося з усіма науковими визначеннями і вважаємо за необхідне розібратися у різниці між ними для виокремлення необхідного нам поняття.

Усі автори без винятку вказують на те, що проєктна технологія, метод проєктів і проєктна діяльність, в аспекті розгляду як ефективного інноваційного нововведення в освіту, мають спільні позитивні моменти у застосуванні:

- доцільність інтегрованості методу проєктів з процесом навчання в будь-якому без винятку освітньому закладі;
- актуальність для сьогодення способів організації результативної самостійної діяльності здобувачів освіти та її керованість;
- дієвість підходів до формування пізнавальних інтересів здобувачів освіти, мотивації їх пізнавальної активності та пізнавальної самостійності;
- продуктивність творчої самореалізації кожної особистості;
- спрямованість на розвиток інтелектуальних здібностей та фізичних можливостей вихованців, становлення їх емоційно-вольової сфери;
- досяжність цілеспрямованої пізнавальної діяльності, проникнення в

сутність досліджуваних процесів (явищ);

- можливість формування потреби в самостійній навчально-пізнавальній діяльності;
- установлення раціонального, педагогічно обґрунтованого використання ІКТ;
- забезпечення полілогічного спілкування між учасниками проєктної діяльності;
- поєднання індивідуальних форм пізнавальної активності з груповими та колективними формами взаємодії учасників проєктної діяльності;
- корекція процесу здійснення проєктної діяльності з метою пошуку найбільш ефективних способів отримання конкретного (практичного) результату чи створення певного матеріального (інтелектуального) продукту.

Аналізуючи сутність поняття «проєктування», Ісаєва Г. [7] зазначає, що, проєктування – це особливий тип інтелектуальної діяльності, відмінною особливістю якої є перспективна орієнтація на практично спрямоване дослідження.

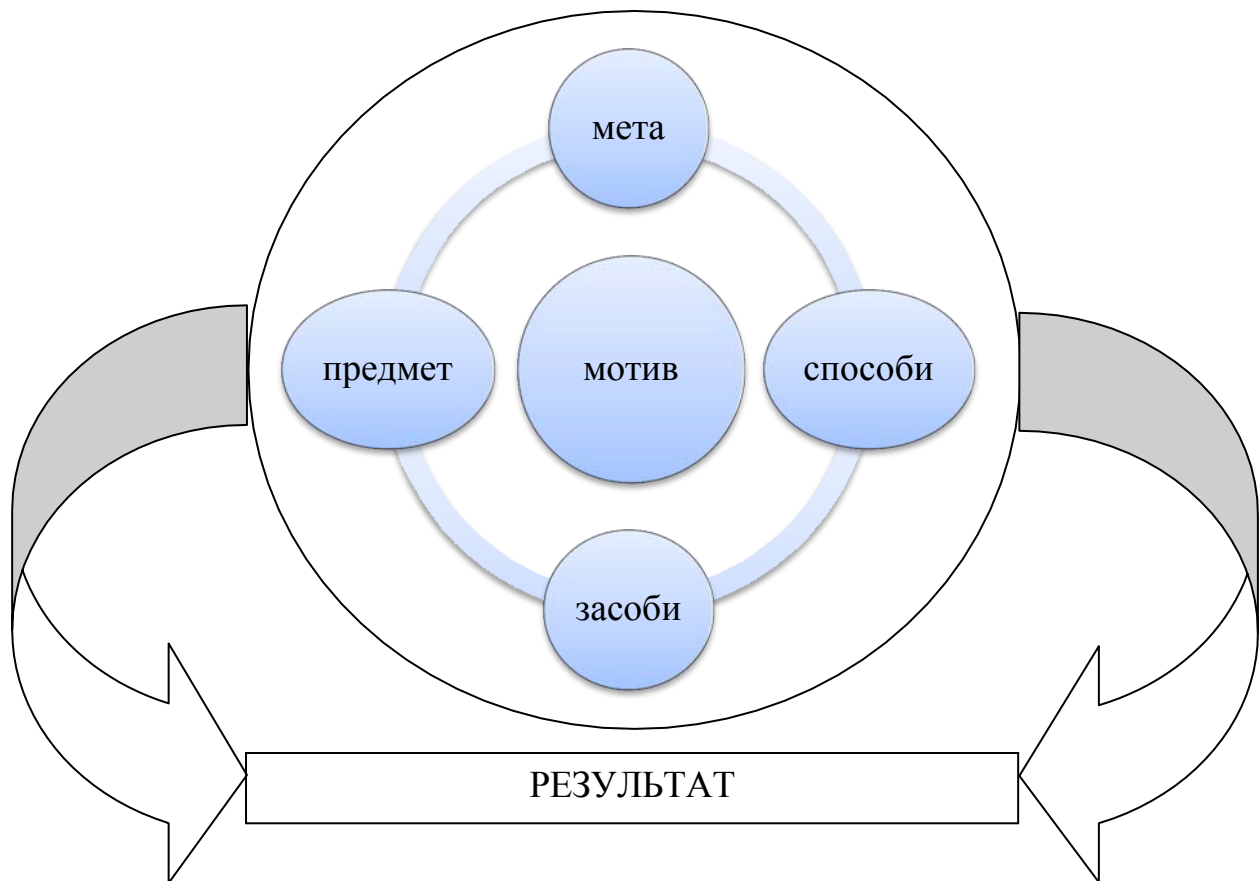
Розглядають проєктування як самостійний вид діяльності (Хоружа Л. [18], Огієнко О. [19], Цимбаларо А. [12]), що передбачає наявність декількох етапів реалізації: прогнозування (спеціально організоване дослідження, спрямоване на отримання інформації про розвиток об'єкту), планування (визначенні плану діяльності, в процесі реалізації якого не передбачається отримати суттєвих змін та відкриттів), конструювання (створення реального об'єкта за певною моделлю з певним рівнем деталізації технологічного характеру діяльності в контексті результативного її виконання), моделювання (конструювання майбутнього розвивального середовища, створення моделі – ідеального образу реального об'єкта).

Відповідно до думки вищезазначених науковців, метод проєктів є педагогічною технологією, зорієнтованою не на інтеграцію фактичних знань, а на їх застосування і набуття нових (часто шляхом самоосвіти), а отже ми можемо розглядати метод «проєкту» і проєктну технологію в одному

науковому ракурсі. Активне включення учасників освітнього процесу у зміст тих або інших проєктів, надасть можливість засвоїти нові способи людської діяльності у соціокультурному середовищі.

Не можемо не погодитися з тим, що головним завданням використання проєктної технології є не набуття наукових знань, а допомога здобувачу освіти зорієнтуватися у суспільному вирі подій та явищ – соціальних, економічних, інформаційних, а також оволодіти досвідом життя в громаді. Все це передбачає не пасивну адаптацію у соціумі, а розвиток активного творчого самоствердження в суспільстві з метою його розвитку та самовдосконалення [20].

Враховуючи вищесказане, можемо узагальнити те, що використання проєктної технології передбачає реалізацію певної діяльності, а отже можемо виокремити певну структуру. До структури проєктної діяльності можемо віднести деякі компоненти (*див. рис. 1.2*), такі як: мотив, мета, способи, засоби, предмет, результат. Проєктна діяльність надає здобувачу освіти широке поле нової для нього діяльності, тим самим сприяє появі широкого кола інтересів, і потім, через них, здійснює вплив на формування переконань та світогляду особистості.

Рис. 1.2. Структура проєктної діяльності

Розроблено автором на основі компонентного аналізу проєктної діяльності, включаючи мотивацію, цілі, методи, засоби, об'єкти та результати проєктної роботи [21].

Варто розібрати складові проєктної діяльності через призму освітньої діяльності. Сьогодні перед здобувачем освіти в Україні постає проблема, яка формулюється і подається здобувачу освіти у вигляді проблемної ситуації, що є типовою для певної соціальної верстви або соціо-культурного середовища. Проблема постає через невідповідність між реальним життям та уявленнями проєктувальника про бажаний стан того ж самого об'єкта. У даному випадку, проєктна діяльність використовується як засіб досягнення освітньої мети шляхом збереження, зміни або відновлення соціальних та культурних явищ, які мають безпосередній вплив на об'єкт. Конкретну проблему можна вирішити, використовуючи різні варіанти проєктних рішень [22].

Наголосимо на тому, що важливими ознаками проєктної діяльності є спрямованість на розвиток пізнавальних навичок, умінь самостійно конструювати отримані знання орієнтуватися в інформаційному просторі, узагальнювати та інтегрувати знання, що отримані з різних джерел у процесі теоретичного і практичного навчання.

Погоджуємося з думкою Лук'янової Л., яка зазначає, що участь у проєктній діяльності надає можливість здобувачу освіти самовдосконалюватися, а також відкриває можливості вибору особистої ролі в системі відносин колективу учасників проєкту (автор ідей, виконавець, учасник, організатор) або залишає право вибору на індивідуальну роботу, і в цьому випадку виконавець проєкту поєднує усі можливі ролі в одній особі [23 , с.17].

Проєктування складається з таких основних стадій: аналіз проблемної ситуації, синтез та оцінка рішень (рефлексія). Процес створення проєктів розвиває проєктувальні навички його учасників, уміння орієнтуватися в інформаційному просторі, використовувати набуті знання на практиці, формує вміння самостійно конструювати власну діяльність [19].

Варто виокремити те, що в ході виконання проєкту здобувачі освіти відчують задоволення від самого процесу роботи, почуття досягнення результату, змістовності і значущості роботи, підвищується самоповага, визнання з боку оточуючих, очікування успіху під час захисту проєкту.

У процесі проєктної діяльності, на думку Єрмакова І. та Шевцової С. , здобувачі освіти оволодівають певними компетенціями, спрямованими на визначення способів діяльності, обрання для себе практичного виду діяльності, оволодіння практичною діяльністю, оцінювання результатів цієї діяльності [5; 25].

Проєктна технологія – одна з інноваційних технологій навчання і виховання, яка забезпечує формування основних компетенцій здобувача освіти. Метод проєктів засвідчує повну узгодженість навчання із життям, з інтересами здобувачів освіти, він ставить його у становище дорослої людини. І тоді може

використовувати теоретичні знання як засіб творчих пошуків, а від так здобувач освіти активно розпочинає процес критичного мислення з опорою на науку.

Проектна діяльність дозволяє формувати й розвивати специфічні навички проектування, такі як: розгляд проблемного поля та виділення під проблем; формулювання головної проблеми та задачі, яка впливає з цієї проблеми; цілепокладання та планування діяльності; самоаналіз успішності та результативності вирішення проблеми проекту; презентації власної діяльності та отриманих результатів; вміння готувати матеріал для проведення презентації, використовуючи наочний метод; пошук потрібної інформації, виокремлення та засвоєння необхідного знання з інформаційного поля; практичне застосування знань, умінь, навичок у різноманітних ситуаціях; вибір, освоєння та використання адекватної технології створення продукту проектування; проведення дослідження, використовуючи різні методи дослідження, зокрема аналіз, синтез, висування гіпотези, деталізація та узагальнення).

Використання проектної технології уможлиблює розвиток творчості, самостійності, прагнення до ідеально-перспективного перетворення світу за допомогою креативних дій і операцій у процесі створення конкретного продукту – проекту ідеального та реального [17, с. 13].

Творча проектна діяльність виступає в якості об'єднуючого критерію, який синтезує в собі стійкі, що мають єдність, риси творчої діяльності. Адже творчий процес складається з чотирьох етапів: підготовка, визрівання, ілюмінація (інсайт), перевірка. Підготовка включає усвідомлення сутності проблеми та її визначення у межах робочих обмежень. Визрівання – це період дослідження, протягом якого розглядаються можливі розв'язки і накопичується додаткова інформація. Інсайт – мить появи нової ідеї, що видається здатною розв'язати проблему; ця ідея використовується як фокальна точка, від якої відходить багато можливих способів. У процесі перевірки розробляються критерії оцінки

способу розв'язання задачі; всі можливі способи розглядаються через призму розроблених підходів і вибирається найбільш прийнятний [26].

Заслуговує на увагу думка Мантула Т., яка репрезентована у наукових доробках, у порівнянні з іншими видами навчальної діяльності науковець визначає перевагою використання проєктної технології (мета навчальної діяльності постає перед суб'єктами навчання в опосередкованій формі, приховано). Також у роботах зацентровано увагу на необхідності її досягнення здобувачами освіти поступово, створюючи ситуацію самостійного досягнення мети, що має значну особистісну цінність [27].

Відтак відбувається реалізація одного з основних завдань освіти – навчити здобувача освіти отримувати та засвоювати нові знання самостійно. Це відбувається шляхом обґрунтування проблеми творчого проєкту, планування технологічних процесів, виконання технологічних операцій, коригування об'єкту діяльності та інші елементи проєктної діяльності тощо.

Основною метою застосування проєктної технології є розвиток особистості через свідому, мотивовану індивідуальну діяльність в групі для вирішення спільного завдання. Це досягається шляхом виконання різноманітних навчальних і творчих проєктних завдань, тематику яких розробляє викладач, враховуючи вікові та індивідуальні особливості здобувачів освіти.

Робота над освітнім проєктом передбачає розв'язання проблемних ситуацій, що потребує від учасників освітнього процесу пошукових зусиль, спрямованих на розробку оптимальних шляхів його реалізації, незмінний публічний захист і аналіз підсумків.

Проєктна технологія враховує необхідність особистісно-орієнтованого навчання у процесі конкретної праці здобувача освіти, на основі його вільного вибору, з урахуванням його інтересів. Для педагога – це прагнення знайти розумний баланс між академічними і прагматичними знаннями, уміннями та навичками, які мають опанувати здобувачі освіти залежно від рівня освіти.

Використання проєктної технології в освітньому процесі орієнтоване перш за все на самостійну діяльність, індивідуальну, парну або групову, яку здобувачі освіти виконують впродовж визначеного відрізка часу. Проєктна технологія передбачає розв'язання будь-якої проблеми, яка передбачає, з одного боку, використання різноманітних методів, засобів навчання, а з іншого – інтегрування знань, умінь з різних галузей науки, техніки, творчості. Результати виконання проєктів повинні бути осяжними, наприклад, якщо це теоретична проблема – то має бути конкретне її вирішення, а якщо практична – конкретний результат, який можна імплементувати у практику задля підвищення якості досліджуваного феномену. Найскладнішим у цьому постає питання власне впровадження в освітній процес практичних аспектів проєктів, а власне ефективна організація означеної діяльності (підготовчий етап).

Наголосимо на тому, що проєктна технологія передбачає використання педагогом сукупності дослідницьких, пошукових, творчих за своєю суттю методів, прийомів, засобів задля повноцінного розвитку особистості. Педагог при плануванні роботи має виділити провідну тему чи декілька тем, які будуть винесені для розроблення проєктів. Далі необхідно сформулювати відповідну кількість як індивідуальних, так і групових тем, робота над якими потребує засвоєння здобувачами освіти необхідних знань і формування необхідного досвід. Підкреслимо те, що при цьому слід мати на увазі можливість перетворення проєкту у звичайне реферативне дослідження.

Вважаємо за доцільне підкреслити різницю проєктної діяльності над реферативним дослідженням, адже вона є більш багатофункціональною. Проєкт спонукає здобувача освіти виявити інтелектуальні здібності, моральні й комунікативні якості, продемонструвати рівень оволодіння знаннями й загально-навчальними вміннями, здатність до самоосвіти й самоорганізації.

Зазвичай проєктній діяльності може передувати «мозковий штурм», у процесі якого постануть нові цікаві для здобувачів освіти проблеми. У процесі здійснення проєкту відбувається синтез знань, інтеграція інформації суміжних

дисциплін, пошук більш ефективніших шляхів розв'язання задач конкретного проекту, спілкування одне з одним.

Наголосимо на тому, що надзвичайно важливим у проектній діяльності є наявність спільної діяльності, яка реально демонструє широкі можливості співробітництва, у ході якого визначається мета і оптимальні засоби її досягнення, розподіляються обов'язки шляхом усвідомлення власних можливостей. Проектна діяльність наочно демонструє можливості монопредметного і поліпредметного, індивідуального і групового проектів.

Великий інформаційний і технологічний обсяг багатьох проектів примушує об'єднуватися у групи. Така ситуація сприяє становленню, формує соціалізовану особистість, працюючи у команді діти вчаться взаємодіяти один з одним, вирішувати можливі конфлікти, набувати навичок етичного міжособистісного спілкування, брати відповідальність за вибір рішення, аналізувати результати діяльності.

Проведений аналіз засвідчив, що можливі переваги, які може надати проектна технологія. Великою перевагою проектної діяльності, на наш погляд, можемо назвати вміння, які отримують здобувачі освіти у ході реалізації освітніх проектів [5], такі як:

- ✓ планування власної роботи, попередньо прораховуючи можливі результати і наслідки;
- ✓ використання великої кількості джерел інформації;
- ✓ самостійний збір і опрацювання здобутого матеріалу;
- ✓ аналіз, співставлення фактів, аргументування власної думки;
- ✓ самостійне прийняття рішень і вміння нести відповідальність за них;
- ✓ встановлення соціальних контактів шляхом розподілення обов'язків, взаємодії з іншими учасниками проекту;
- ✓ створення «кінцевого продукту» – матеріальний носій проектної діяльності;
- ✓ представлення створеного проекту перед аудиторією;
- ✓ об'єктивне оцінення власної діяльності і діяльності інших.

Чіткість організації проєктування визначається конкретністю постановки мети, визначенням запланованих результатів, виясненням вихідних даних. Дуже ефективним є використання невеликих методичних рекомендацій чи інструкцій, де вказується необхідна і допоміжна література для самоосвіти, вимоги педагога до якості проєкту, форми і методи кількісної оцінки результатів, алгоритми проєктування.

Зауважимо, що найскладніше самостійно розподіляти обов'язки. Важливо зазначити, що тут слід дотримуватися принципу реального оцінення власних можливостей. Становленню і розвитку особистості сприятиме необхідність допомогти один одному, об'єктивно оцінити роботу учасників групи, сприймання критики, а найголовніше – відповідальність за власну роботу перед собою, власною групою, чи перед усім колективом.

Сьогодні проєктна технологія вважається одним із перспективних видів навчання, тому що вона створює умови для творчої самореалізації, підвищує мотивацію для отримання знань, сприяє розвитку інтелектуальних здібностей. Здобувачі освіти набувають досвіду вирішення реальних проблем з огляду на майбутнє самостійне життя, які проєктують у власне навчання.

Як вже зазначалося, найважчим є процес впровадження методу проєктів, адже це важка, але досить цікава робота. Для досягнення результатів потрібна значна кількість часу, а також серйозна самостійна робота кожного члена колективу.

Необхідність застосування цього методу сьогодні у сфері освіти зумовлена тим, що сьогоднішня освіта є сучасником процесу зародження нового світового простору. Ті, хто розпочав застосування цього методу, вважають його однією із складових освітньої політики майбутнього, тому що передбачає глобальну освіту особистості й глибоке педагогічне оновлення.

Одним із важливих етапів роботи науково-педагогічних працівників над впровадженням досліджуваної нами технології є початковий період, коли відбувається переорієнтація педагогічних, дидактичних, організаційних дій на ознайомлення з його основними цілями і завданнями. Щоб ця освітня

технологія та різні її проєкти діяли, необхідно, по-перше, бажання діяти, експериментувати, а по-друге, тільки при підтримці керівництва закладу освіти можливий подальший розвиток творчої ініціативи.

На підставі аналізу, який було виконано в рамках дослідження проєктних технологій, було встановлено, що для забезпечення позитивних результатів у закладах вищої освіти, науково-педагогічні працівники повинні пройти комплексну багаторівневу систему підготовки:

- інформаційну (із теоретичною підготовкою);
- організаційно-практичну (із закріпленням та апробацією теоретичних знань на практиці);
- рефлексивну (із самостійною роботою учителів щодо осмислення і творчого аналізу результатів експериментальної роботи);
- корекційну (спрямовану на поповнення знань та практичних навичок учителів, необхідних для подолання труднощів, що виникли);
- методологічну (що передбачає підготовку педагогів-тренерів, які можуть навчати інших, створювати свої майстер-класи).

Впровадження методу проєктів передбачає створення групи «тренерів» і групи «авторів», з якими доцільно було б провести роботу у формі різноманітних майстеркласів. Це буде слугувати ефективному поширенню проєктної технології шляхом проведення занять і зосередження на підготовці методичних матеріалів.

Характеризуючи проєктну технологію, слід вказати на те, що це технологія навчання, реалізація якої розширює можливості традиційного опрацювання здобувачами освіти певної теми (розділу), оскільки спрямована на створення під час виконання ними навчального проєкту певного матеріального або інтелектуального продукту, що безпосередньо стосується теми (розділу).

Передбачені навчальним проєктом види діяльності здобувачі освіти здійснюють індивідуально або групою, при цьому вони спілкуються між собою та консультуються з більш досвіченою категорією учасників і в такий спосіб пригадують необхідні знання і набувають нових.

Враховуючи вищевикладене, можемо визначити сутність та структуру понять «проєктування», «проєкт», «проєктна діяльність». Означені поняття передбачають інтеграцію та безпосереднє застосування знань та вмінь, спрямованих на набуття особистісного досвіду. Вона створює умови для творчої самореалізації здобувачів освіти, сприяє розвитку їх інтелектуальних здібностей, самостійності, відповідальності, умінню планувати, приймати рішення, оцінювати результати.

Акцентуємо увагу на тому, що зазначена технологія не є заміником традиційної системи навчання, а розглядається нами не як окремий компонент освітньої системи, а як компонент освітнього процесу у системі компетентісно спрямованої освіти. Процес впровадження проєктної технології є цілеспрямованою, соціально значущою, педагогічно доцільною, практично реалізованою інноваційною діяльністю педагога задля забезпечення ефективного функціонування освітньо-розвивального середовища, в якому здійснюватиметься проєктна діяльність здобувачів освіти.

1.2. Розвиток проєктної технології в Україні і закордоном.

В історичному вимірі процес формування європейської проєктної культури тісно взаємопов'язаний із становленням світової освітньої системи, пошуком нових форм та методів навчання, активізації творчої діяльності здобувачів освіти.

Офіційно визнано появу проєктної технології 20-ті роки минулого століття в США (метод проблем), але досліджуючи онтогенез сутності проєктної технології можемо стверджувати, що проєктна технологія зародилася раніше (див. таб. 1.1). Розроблено автором на основі історичного аналізу еволюції проєктної технології з її початків у країнах Західної Європи до сучасного застосування в глобальному освітньому контексті [28, 30].

Таблиця 1.1.

Хронологічні межі розвитку проєктної технології

№ пп	Часові рамки	Характеристика освітнього періоду
1	1590 – 1765 рр.	Етап зародження методу проєктів і започаткування проєктної діяльності в процесі навчання в країнах Західної Європи.
2	1765 – 1880 рр.	Зазначений метод розповсюджується у робітничих школах та професійно-технічній освіті і посідає важливе місце як метод навчання в інженерних школах Франції, Німеччині та Швейцарії.
	1865 р.	Вільям Б. Роджерс впроваджує проєктну діяльність у практику Массачусетського технологічного інституту.
	1879 р.	Метод проєктів стає базовим при підготовці фахівців у Школі ручної праці (Manual Training School) при Вашингтонському університеті Сент-Луїсі.
1	2	3
3	1880 – 1915 рр.	Головною характеристикою цього періоду стане активне застосування методу проєктів у практичній підготовці фахівців задля встановлення тісного взаємозв'язку змісту навчання з потребами сільськогосподарства.

	1908 р.	Завідувач відділом виховання сільськогосподарських шкіл Д. Снезден вперше використав поняття «home projekt».
	1910 р.	Професор Е. Коллінс запропонував першу класифікацію навчальних проєктів: «проєкти ігор», «екскурсійні проєкти», «оповідальні проєкти», «конструктивні проєкти».
4	1859–1952 рр.	Використання терміну «проєктні технології» засновником теорії «прагматичної педагогіки», професором Колумбійського університету Джоном Дьюї.
5	1915 – 1965 рр.	У цей період ідеї проєктної діяльності набувають широкого розповсюдження в освітній системі Західної Європи.
	1919 р.	Термін «проєкт» було узаконено Бюро виховання.
6	1965 – 1986 рр.	Етап повторного відкриття методу проєктів та третя хвиля його міжнародного визнання та поширення.
7	1987 р.	новий напрям в освіті – продуктивне навчання, що базується на використанні проєктної технології.
8	1988 – 2000 рр.	Система технологічної підготовки інтегрує в освітній процес різноманітні дисципліни, які базуються на творчих проєктах.
9	2000 – 2024 рр.	Сьогодні проєктна технологія у поєднанні з іншими активними методами навчання широко використовується у системі допрофесійної та професійної підготовки майже у всіх країнах світу.

1590 – 1765 рр. – етап зародження методу проєктів і започаткування проєктної діяльності в процесі навчання в країнах Західної Європи. Так, у цей період одним з важливих елементів підготовки архітекторів і художників у Римі та Парижі стають конкурси на виготовлення різноманітних проєктів та ескізів, в яких студенти могли проявити творчі здібності, продемонструвати рівень своєї креативності й майстерності. У 1702 році в Королівській Академії Архітектури в Парижі було проведено один з перших конкурсів будівельних планів, ескізи яких були названі проєктами.

Етапом становлення методу проєкту як освітньої технології, можемо назвати період з 1765 – 1880 рр. Зазначений метод розповсюджується у робітничих школах та професійно-технічній освіті і посідає важливе місце як метод навчання в інженерних школах Франції, Німеччині та Швейцарії.

З Європи цей метод дифундує до Америки: у 1865 році Вільям Б. Роджерс впроваджує проєктну діяльність у практику Массачусетського технологічного інституту, а з 1879 року метод проєктів стає базовим при підготовці фахівців у Школі ручної праці (Manual Training School) при Вашингтонському університеті Сент-Луїсі. На той час в американській системі освіти склалися сприятливі умови для впровадження цієї технології навчання, оскільки система освіти США не була обмежена державним централізмом, а американські умови життя давали повний простір розвитку педагогічної ініціативи. І саме ця освітня технологія відповідала тодішнім вимогам до підготовки майбутніх фахівців: « Америці не потрібні мрійники та ідеалісти, Америці потрібні практичні діячі, сміливі та самостійні, які здатні досягати поставленої мети» [18].

В 19 столітті в США для навчання сільськогосподарських робітників стали використовувати проєкт на певну тему (наприклад, «Як стригти овець ножицями»), в ході яких зробувачі освіти отримували не лише теоретичні знання, а й набували практичних вмінь. Тому наступним часовим періодом у розвитку досліджуваної технології можемо виокремити 1880 – 1915 рр. Головною характеристикою цього періоду стане активне застосування методу проєктів у практичній підготовці фахівців задля встановлення тісного взаємозв'язку змісту навчання з потребами сільськогосподарства.

Тоді цей метод називали «методом проблем» або «методом цільового акту», який мав базуватись на активності та самостійності зробувачів освіти, і зорієнтовувати процес навчання на прагматичну практичну складову. У 1908 році завідувач відділом виховання сільськогосподарських шкіл Снезден Д. вперше використав поняття «home проєкт», а вже у 1919 році термін «проєкт» було узаконено Бюро виховання [30].

У подальшому американське шкільне відомство надрукувало спеціальні рекомендації «Проектний метод у справах освіти», після чого цей метод набув офіційного статусу методу навчання. Надалі метод проєктів починають розглядати як технологію прогресивного навчання, як взірцевий механізм нової освітньої психології, відповідно до якої особи, що навчаються, є не лише «ємністю» для наповнення знаннями, вони також повинні залучатися до самостійного набуття знань з метою розвитку ініціативи, творчості та розсудливості [18].

Зазначимо, що завдяки стрімкому поширенню проєктної технології у 1910 році професор Коллінс Е. запропонував першу класифікацію навчальних проєктів: «проєкти ігор», «екскурсійні проєкти», «оповідальні проєкти», «конструктивні проєкти», яка набула популярності з огляду на раціональне сполучення теоретичних знань та їхнього практичного застосування для вирішення конкретних проблем навколишньої дійсності в спільній діяльності здобувачів освіти [30].

Науково-методичною основою для поширення проєктного підходу не лише в освіті, а й поза її межами стали роботи засновника теорії «прагматичної педагогіки», професора Колумбійського університету Джона Дьюї (1859–1952), в яких розкривався головний принцип навчання – «навчання через дію», тобто постійне, реальне втілення чогось нового. Концепція науковця базувалась на тому, що метод проєктів, в основі якого лежить особистий досвід, є ефективним механізмом розвитку мислення, яке активізується в конкретній проблемній ситуації і намагається знайти найбільш оптимальне її вирішення [31].

Відтак, навчання має вибудовуватись на активній основі через цілеспрямовану діяльність здобувача освіти, враховуючи його особистий інтерес і знання. Причому зацікавленість в отриманні нового знання залежить від усвідомленості сфери їх практичного застосування у подальшому житті. Тому, для кращого засвоєння знань перед учнем слід поставити завдання вирішити значущу для нього реальну проблему, застосовуючи знання та навички, як наявні, так і ті, що ще належить придбати, та отримати відчутний

результат. А процес вирішення проблеми у цьому випадку реалізується саме через проектну діяльність.

Наступний часовий проміжок – це 1915 – 1965 рр. Це час нової думки стосовно проектної технології і її поширення у післявоєнну Європу. У цей період ідеї проектної діяльності набувають широкого розповсюдження в освітній системі Західної Європи, зокрема: в Німеччині метод проектів «Vorhaben» («задум») покладається в основу концепції загальної освіти як засіб зв'язку теорії з практикою, як кращий метод, що має потенціал піднести суспільство на вищий щабель культури, як методичне ядро самовиховання; у Франції, Бельгії створюються кілька модельних ліцеїв (ліцеїв-пілотів), професійних шкіл, які використовували ідеї методу проектів [28; 32].

1965 – 1986 рік – етап повторного відкриття методу проектів та третя хвиля його міжнародного визнання та поширення. Так, на початку 70-х років ХХ століття в Англії створюються експериментальні «відкриті школи», де, згідно з проектним підходом, не було чіткого розкладу занять та традиційного навчального плану. А значна увага приділялась розвитку творчих здібностей зробувачів освіти за їх інтересами [32].

У 1987 р. виникає новий напрям в освіті – продуктивне навчання, що базується на проектній технології, що і спонукає педагогів багатьох західноєвропейських країн та США використовувати його у власній педагогічній практиці.

Хронологічними межами наступного часового періоду можемо назвати Фінальним періодом можемо назвати проміжок часу з 1988 р. і до сьогодні.

Більшість закладів освіти вводять в освітній процес обов'язковий предмет «Технологія», який включає два компоненти: «Дизайн і технологія» та «Інформаційні технології». Система технологічної підготовки інтегрує такі дисципліни як: ремесло, дизайн, технологія, мистецтво і дизайн, інформаційні технології, бізнес, домашня економіка. «Технології» базуються на творчих проектах, які, з одного боку, мають забезпечити розвиток комплексу

інтелектуальних, соціальних і фізичних здібностей, з іншого, допомогти знайти роботу.

Наприклад, у Франції запроваджується аналогічний курс «Технологія», який базується на основі виконання творчих проєктів, пов'язаних в основному із такими сферами діяльності як механіка, електроніка, інформатика, економіка. Проєкт передбачає пошук проблеми, аналіз варіантів вирішення та вибір найбільш оптимального, розробку плану дій.

Сьогодні проєктна технологія у поєднанні з іншими активними методами навчання широко використовується у системі допрофесійної та професійної підготовки майже у всіх країнах світу. Провідною формою тут є інтегрований курс «Трудове навчання», який включає в себе домоведення, техніку, економіку і передбачає розвиток самостійності, кооперації в процесі виконання виробничих завдань. А розроблений проєкт є кінцевим результатом навчання, у більшості закладах освіти, і стає однією з основних форм перевірки рівня професійної підготовки [33; 5].

При розгляді проєктної технології в історичному розрізі, вважаємо за необхідне виокремити цікаві моменти з точки зору другого напрямку – з точки зору історії становлення теорії управління проєктами.

Науковець В. Трофімова стверджує, що зародження управління проєктами як самостійної дисципліни бере свій початок ще з 30-х років і пов'язує означений процес з розробленням спеціальних методів координації інжинірингу великих проєктів у США, таких як: авіаційних в US Air Corporation і нафтогазових у відомій фірмі Exxon. Це були перші і найбільш організовані механізми для досягнення інтеграції під час управління складними і великими проєктами. Унаслідок інтеграції сформувалася певна практика управління проєктами: визначення необхідних результатів; ретельне попереднє планування з метою уникнення майбутніх змін плану; призначення керівника, відповідального за розроблення і виконання проєкту [34].

Засновником управління проєктами вважають Ганта Г., якого називають батьком техніки планування та контролю. Він відомий завдяки використанню

діаграми Ганта як інструменту управління проектами. Також засновником проектного менеджменту вважають Анрі Файоля завдяки створенню ним п'яти функцій управління, що формують головні засади управління проектами та програмами. Гант Г. та Файоль А. були прихильниками теорій наукового управління Фредеріка Уінслоу Тейлора, наукові праці якого стосувалися декомпозиції робіт та розподілу ресурсів і були попередниками сучасних інструментів управління проектами [18].

Слід зазначити, що сучасні методи управління проектами корінням сягають у 50-ті роки минулого століття. Практично одночасно дві проектні групи представили методи управління складними комплексами робіт: компанії Du Pont и Remington Rand запропонували методіку, яка отримала назву «методика критичного шляху» (Critical Path Method – CPM).

Так, у 1956 р. компанія DuPont de Nemours утворила групу для розроблення методів і засобів управління проектом. У 1957 р. до цих робіт приєдналися дослідницький центр UNIVAC і фірма Remington Rand. До кінця 1957 р. під керівництвом Дж. Келлі та Р. Уолкера був розроблений метод критичного шляху (CPM) із програмною реалізацією на ЕОМ UNIVAC, який з успіхом був випробуваний під час розроблення плану будівництва заводу хімічного волокна в м. Луїсвіллі, штат Кентуккі, США. Саме в результаті цієї роботи з'явилися перші публікації з управління проектами. Вслід за CPM для програми Polaris (US Navy) впродовж 1957–1958 рр. фірмою Buz, Allen and Hamilton була завершена і випробувана система оцінки й перегляду планів проектів та програм (Program Evaluation and Review Technique – PERT) [34].

У той час, коли розроблялися моделі планування і техніки для оцінки вартості проектів, завдяки проривним роботам Ганса Ланге та інших виникли такі напрями проектного менеджменту, як управління вартістю та інженерна економіка.

У 1956 р. першими практиками проектного управління та суміжними спеціалістами з календарного планування (проектного контролю), оцінки вартості та її контролю була створена Американська асоціація інженерів з

управління вартістю (American Association of Cost Engineers), яка сьогодні отримала назву Міжнародної асоціації з просування управління вартістю (Association for the Advancement of Cost Engineering – AACE International). AACE продовжувала дослідницькі роботи і в 2006 р. випустила перший інтегрований про цес для портфельного, програмного та проєктного управління – систему повного управління вартістю (Total Cost Management Framework) [16].

Розроблені в 50-ті роки методи сіткового планування й управління дали потужний поштовх розвитку управління проєктами. Вже в 1958 р. PERT і CPM широко використовувалися для планування робіт, оцінки ризику, контролю вартості й управління ресурсами у багатьох великих військових і цивільних проєктах у США. У 1959 р. Комітетом Андерсона (NASA) був розроблений системний підхід до управління проєктом на кожній стадії життєвого циклу, де особлива увага повинна була приділятися передпроєктному аналізу [16].

У 60-ті роки почався розвиток методів сіткового планування, коли управління проєктами концентрується виключно на методах і прийомах CPM і PERT, розширюються методи оптимізації вартості для CPM PERT (PERT/COST), розподілу і планування ресурсів (RPSM, RAMPS та ін.). Саме у цей час фірма IBM розробляє пакет програм на базі PERT COST як систему для управління проєктом. Сіткові методи управління проєктами активно поширюються в Європі та Америці. Подальшого розвитку набуває організаційна інтеграція, були розроблені цілісна система матеріально-технічного забезпечення (1966) і система сіткового планування GERT (1966), що використовувала нову генерацію сіткових моделей [16].

У зв'язку з цим у США розгортається критика цього методу, оскільки його масштабне застосування призвело до зниження рівня теоретичних знань зробувачів освіти.

Таким чином, в умовах посилення динамізму бізнессередовища розпочалися пошуки нових гнучких методів управління та організаційних структур проєктів, відбувається активне формування міжнародних організацій з

управління проектами. Так, міжнародна асоціація управління проектами (International Project Management Association – IPMA) була заснована в Європі в 1967 р. як об'єднання декількох національних асоціацій проектного управління. IPMA й сьогодні зберігає федеральну структуру і складається з членів-асоціацій на кожному континенті за винятком Антарктиди.

IPMA пропонує програму сертифікації, що складається з чотирьох рівнів і базується на основних компетенціях IPMA (IPMA Competence Baseline – ICB). Компетенції ICB включають технічні компетенції, контекстуальні компетенції та поведінкові компетенції. У 1969 р. у США був створений Інститут управління проектами (Project management institute – PMI). PMI опублікував «Довідник з управління проектами» (A Guide to the Project Management Body of Knowledge – PMBOK Guide), який описує практики управління проектами, що є однаковими для «більшості проектів у більшості випадків» [35].

Протягом 70-х років активно розвивався системний підхід до управління проектами, триває розвиток і впровадження систем сіткового планування й управління. Так, техніка сіткового аналізу та її програмне забезпечення уперше вводяться в учбових закладах США як обов'язкові інженерні предмети. Розроблені у цей час методики, що базувалися на системному підході та теорії систем, ефективно використовувалися під час структуризації проблем і оптимізації функцій цілепокладання.

Упродовж 70-х років управління проектами формується як цілісна система, розвиток якої прискорюється з широким упровадженням комп'ютерних програм опрацювання інформації. У цей період розробляються методи управління конфліктами (1977 р.), вивчаються проблеми керівника проекту і команди проекту (1971 р.), організаційні структури управління проектом (1977–1979 рр.). У 1986 р. Інститутом управління проектами було видане перше видання PMBOK (PMI, Project Management Institute), що стало революційною методологією для впливу на підхід до управління проектами в майбутньому [35].

Як уже зазначалося раніше, освітня система України випробовує на

практиці ідеї західних практиків. Метод проєктів, на який покладались великі надії в модернізації української освіти, схвилював українське педагогічне співтовариство на початку минулого століття. Ідеї школи майбутнього Джона Дьюї, реалізовані Вільямом Кілпатриком, були реконструйовані радянськими педагогами-новаторами у вигляді трудового методу навчання.

Метод проєктів поширився у педагогіці та практиці української школи у 20-х роках, за часів масштабного реформування шкільної освіти. Подальший розвиток цього методу у вітчизняних школах пов'язано з іменами вітчизняних педагогів (Ассаул В. [20], Бондаренко Г. [36], Буряк В. [38], Буджак Т. [37], Єрмаков І. [4], Жилиєва Ю. [39] Ісаєва Г. [7], Іонова М. [40], Косогова О. [41], Лисенко С. [42], Порохня Л. [9], Чернілова Н. [43]). Прихильники методу проєктів оголосили його єдиним засобом перетворення школи навчання у школу життя. В 20-ті роки в радянській школі активно використовується метод проєктів.

В 1932 році, метод проєкту в Україні було засуджено й заборонено, закрито та відкинуто. В 30-ті роки школа була повністю переведена на традиційне навчання і було зроблено висновок про те, що цей метод не дає глибоких знань з предметів. З того часу у нас не робили якихось серйозних спроб відродити метод проєктів в освітянській практиці. Набутий за цей час вітчизняний досвід проєктної форми організації освітнього середовища не став предметом вивчення та узагальнення на науково-теоретичному рівні і не отримав поширення на практиці.

В українській педагогічній практиці явище проєкту з'явилося в останнє десятиліття в результаті діяльності міжнародних організацій, які розробляли і поширювали освітні проєкти.

Ідея включення проєктної діяльності в освітній процес була запропонована американським педагогом і філософом Джоном Дьюї більше століття тому, а у вітчизняній педагогіці дослідження актуальності означеної проблеми розпочав досліджувати О.Макаренко, який в результаті своєї

новаторської педагогічної діяльності дійшов висновку про проектування особистості як суб'єкта педагогічної праці [44].

Таку думку підтримав і не раз висловлював Сухомлинський В. [45; 46], багатогранну педагогічну спадщину якого проймає ідея проектування людини. Визначення суті проектування як педагогічного явища є досить складним, бо надзвичайно складними і багатогідними є система проектування і сам педагогічний процес. Саме слово «проект» у перекладі з латинської мови означає «кинутий уперед, задум, план» тощо.

З еволюцією технології проектування, її почали розглядати і науково обґрунтовувати як систему параметрів майбутнього об'єкта чи якісно нового стану існуючого проекту, прототипу передбачуваного або можливого об'єкта стану чи процесу. А отже, технологія проектування стала особливим типом інтелектуальної діяльності, відмінною особливістю якої є перспективна орієнтація, практично спрямоване дослідження.

Підсумовуючи вищевикладене, можна зробити висновок, що використання проектної технології засноване на найкращих світових практиках, дає змогу підвищити ефективність управління проектами, уникнути більшості описаних проблем за правильного впровадження та використання. Актуальними перспективами використання проектної технології мають стати: популяризація та розвиток актуальних методів і освітніх концепцій; планування й управління, організаційного інструментарію задля управління проектом; розроблення та просування вітчизняних програмних продуктів на базі зарубіжних прототипів з урахуванням вітчизняної господарської специфіки; вироблення повноцінного національного стандарту в галузі управління проектами; формування громадських структур, зацікавлених у розвитку національних шкіл проектного управління; активна участь у міжнародному співробітництві в галузі управління проектами за найбільш сучасними напрямками з метою вивчення передового досвіду, його критичного переосмислення і творчого втілення у вітчизняних реаліях.

1.3. Зміст і структура проєктної технології.

Проведений нами аналіз використання проєктної технології передбачає активізування процесу самостійного професійного самовизначення під час використання проєктної діяльності, адже сьогодні важливим завданням освіти є розвиток активної творчої особистості. Традиційна методика використання проєктної технології акцентує увагу на репродуктивному характері роботи. Саме цим можна пояснити інтерес вітчизняних і закордонних науковців та практиків до методу проєктів, при використанні якого активізується роль здобувача освіти як суб'єкта діяльності.

Тематики проєктів, які можуть використовуватися з метою професійного самовизначення здобувачів освіти є різною. В одних випадках педагоги визначають тематику з урахуванням конкретної ситуації та віку здобувачів освіти, в інших, особливо в проєктах для позаурочної діяльності, тематика пропонується самими здобувачам освіти і цілком відповідає їхнім інтересам: пізнавальним, творчим, прикладним.

Наголосимо на тому, що особливо важливим в умовах проєктної діяльності є прагнення до того, щоб теми проєктів відображали необхідність вирішення конкретних практичних завдань, актуальних для певного здобувача освіти, що потребують від нього узагальнення інформації з різних джерел, творчого мислення, дослідницьких навичок.

На основі аналізу психолого-педагогічної літератури можна запропонувати таку типологію проєктів [7]:

- *за діяльністю*, домінуючою у проєкті – дослідницький, пошуковий, творчий, рольовий, прикладний, інформаційний;
- *за предметно-змістовною галуззю знань* – монопроєкт у рамках однієї галузі знання, міжпредметний проєкт;
- *за характером координації проєкту*: безпосередній (жорсткий, гнучкий), опосередкований (неявний, що імітує учасника проєкту);

- *за характером контактів* (серед учасників однієї школи, класу, міста, регіону, країни, різних країн світу);

- *за кількістю учасників проєкту;*

- *за тривалістю виконання проєкту.*

За тривалістю виконання проєкти можуть бути:

- *короткостроковими* (для вирішення невеликої проблеми або частини більш складної проблеми), які можуть бути розроблені на декількох уроках за програмою одного предмета чи як міждисциплінарні;

- *середньої тривалості* (від тижня до місяця);

- *довгостроковими* (від місяця до декількох місяців).

Як правило, робота над короткостроковими проєктами проводиться на уроках з конкретного предмета. Що стосується проєктів середньої і довгої тривалості, то вони – звичайні чи телекомунікаційні, внутрішні чи міжнародні – є міждисциплінарними і спрямованими на вирішення масштабної проблеми чи декількох взаємозалежних проблем. Такі проєкти зазвичай проводяться в позаурочний час, хоча частину роботи над ними можна виконувати і на уроках.

На практиці найчастіше доводиться мати справу зі змішаними типами проєктів. Кожен тип проєкту характеризується тим чи іншим видом координації, термінами виконання, етапами, кількістю учасників. Тому, розробляючи проєкт, необхідно враховувати його ознаки і характерні риси, бажаний освітній результат.

Виконуючи освітні проєкти, здобувачі освіти можуть працювати з людьми у власних громадах, мають можливість навчатися у контексті справжнього світу, що базується на співпраці між здобувачами і бізнесом, промисловістю, урядовими агенціями, муніципалітетом, викладачами, вчителями, студентами з коледжів та університетів, місцевими громадськими організаціями.

Для використання освітньої технології можна задіяти базу даних електронних ресурсів, де здобувачі освіти можуть звернутися до професійно-компетентних членів громади для знайомства з їхньою точкою зору, більш

глибоко осмислити системи, які вони досліджують, і розробити сталі рішення, які відкрили для себе.

Приділяючи увагу розробці освітніх проєктів відповідно до проблем місцевої громади, змінюється місце освітнього процесу. Відповідно місця освітнього процесу можуть бути різними, такими як: шкільний майданчик, місцева громада тощо. Використання проєктної технології сприяє сталості освітнього процесу, грамотності здобувачів освіти і допомагає виконувати функцію з підтримки взаємопов'язаного освітнього процесу з дієздатним суспільним ладом.

На основі розробленого проєкту виконується практична робота, що має суспільно корисний характер, також відома у науковому колі як Service-learning. Це є важливою стратегією освітньої системи, яка поєднує значущу громадську діяльність із навчанням та усвідомленням необхідності вдосконалення власного життєвого досвіду, формування соціального обов'язку і зміцнення громади [47].

Враховуючи вищевикладене, вважаємо за доцільне репрезентувати типи проєктів, використання яких є доцільним в освітньому процесі (*див. рис. 1.3*), такі як: творчі, ігрові, інформаційні, практико-орієнтовані, дослідницькі.

Творчі проєкти – не мають детально опрацьованої структури спільної діяльності учасників, вона розвивається підпорядковуючись кінцевому результату, прийнятій групою логіці спільної діяльності, інтересам учасників проєкту. Вони заздалегідь домовляються про заплановані результати і форму їх представлення – рукописний журнал, колективний колаж, відеофільм, вечір, свято тощо. І тоді потрібні сценарій фільму, програма свята, макет журналу, альбому, газети.

Ігрові проєкти – учасники беруть собі визначені ролі, обумовлені характером і змістом проєкту. Це можуть бути як літературні персонажі, так і реально існуючі особистості, імітуються їх соціальні і ділові стосунки, які ускладнюються вигаданими учасниками ситуаціями. Ступінь творчості учасників дуже високий, але домінуючим видом діяльності все – таки є гра.

Інформаційні проекти – спрямовані на збирання інформації про який-небудь об’єкт, явище, на ознайомлення учасників проекту з цією інформацією, її аналіз і узагальнення фактів.

Творчі	Самостійне індивідуальне завдання творчого та дослідницького характеру, яке виконується здобувачем освіти на завершальному етапі підготовки і є однією з форм виявлення практичних і теоретичних знань, уміння їх застосовувати для виконання конкретних творчих завдань.
Ігрові	Не мають детально опрацьованої структури спільної діяльності учасників, вона розвивається підпорядковуючись кінцевому результату, прийнятій групою логіці спільної діяльності, інтересам учасників проекту. Учасники заздалегідь домовляються про заплановані результати і форму їх представлення.
Інформаційні	Спрямований на збір інформації про який-небудь об’єкт або з певної теми з метою аналізу, узагальнення й уявлення інформації для широкої аудиторії. Проекти оформлюються у вигляді каталогів, буклетів, питальників, інформаційних стендів, рекламної продукції.
Практико-орієнтовані	Спрямований на рішення соціальних завдань, що відображають інтереси учасників проекту або інших осіб (розробка моделей сучасного молодіжного одягу, складання меню тематичного вечора-банкету, розробка й виготовлення меблів тощо).
Дослідницькі	Варіант наукового дослідження (магістерська робота). Такі проекти оформлюються у вигляді рефератів, доповідей, Web-сайтів, альбомів, енциклопедій тощо.

Рис. 1.3. Типи проектів

Розроблено автором на основі класифікації проектів згідно з їх змістом та спрямованістю [48].

Наголосимо на тому, що такі проекти потребують добре продуманої структури, можливості систематичної корекції у ході роботи над проектом. Такі проекти можуть бути органічною частиною дослідницьких проектів, їхнім модулем, або однією з його частин.

Практико – орієнтовані проекти – результат діяльності учасників чітко визначено з самого початку, він орієнтований на соціальні інтереси учасників

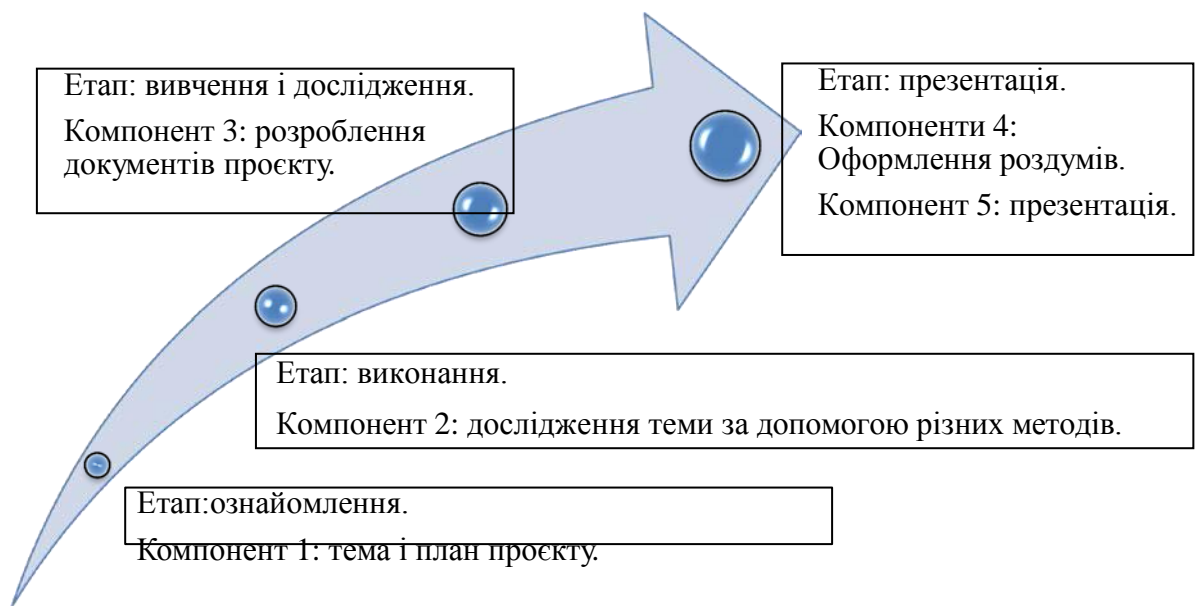
(документ, програма, рекомендації, проєкт закону, словник, проєкт шкільного саду). Проєкт потребує складання сценарію всієї діяльності його учасників з визначенням функцій кожного з них. Особливо важливими є хороша організація координаційної роботи у вигляді поетапних обговорень та презентація одержаних результатів і можливих засобів їх упровадження у практику.

Дослідницькі проєкти – потребують добре обміркованої структури, визначеної мети, актуальності предмета дослідження для всіх учасників, соціальної значущості, продуманості методів, у тому числі експериментальних методів обробки результатів. Вони повністю підпорядковані логіці дослідження і мають відповідну структуру: визначення теми дослідження, аргументація її актуальності, визначення предмета й об'єкта, завдань і методів, визначення методології дослідження, висунення гіпотез розв'язання проблеми і намічених шляхів її розв'язання [31].

Дослідницькі проєкти дають змогу зробувачам освіти серйозно займатися наукою в галузі певної дисципліни, а отже знайомитися з відповідними професіями. Виконуючи проєкт, учасники використовують принцип наукового методу, що включає в себе визначення проблеми, розробки основного питання, збір інформації, розробка і перевірка рішення та оцінка результатів, що ґрунтуються на доказах. І на завершення учасники розробляють рекомендації до вирішення проблем справжнього світу.

Наголосимо на тому, що виконання дослідницьких проєктів допомагає нагодити співпрацюю з іншими науковими, освітніми та науково-освітніми установами. А одже, учасники дослідницької проєктів можуть отримати можливість дізнатися про різні наукові кар'єрні можливості.

Як вже зазначалося у роботі використання проєктної технології передбачає практичну діяльність зі створення певного продукту – проєкту. Кінцевий продукт (створений проєкт) має певну структуру, тобто складається з сукупності певних етапів і компонентів (*див. рис. 1.4.*).

Рис. 1.4. Структура проєкту за проєктною технологією.

Розроблено автором на основі вивчення етапів реалізації проєкту за проєктною технологією [49].

Перший етап передбачає ознайомлення (обґрунтування) здобувачів освіти з актуальними проблемами даної, які потребують дослідження. Означений етап надає свободу і гнучкість у виборі систем і проблем, які визначають індивідуальний інтерес здобувачів освіти і торкаються необхідної освітньої проблематики. Намір виконувати той чи інший проєкт може відображати прагнення здобувачів його здійснювати в індивідуальному чи колективному варіанті.

Другий етап виконання проєкту (пошуковий) має на меті пошук здобувачами інформації з необхідної проблеми і можливих чи гіпотетичних шляхів її вирішення.

Третій етап передбачає вивчення і дослідження здобувачами проблеми або системи у необхідному контексті – **технологічний**.

Четвертий етап полягає у презентації проєкту перед аудиторією – **заключний**.

Проєкт включає п'ять компонентів [49]:

1. Загальна пропозиція: включає визначення теми і плану проєкту, аналіз інформації до теми й отримання дозволу на її здійснення.
2. Наукова робота: дослідження теми за допомогою різних методів.
3. Портфоліо: розроблення документів проєкту: збір різної інформації, ідей, записів у щоденник тощо.
4. Оформлення роздумів: метакогнітивні роздуми щодо того, що здобувачі отримали від проєкту, що буде корисним.
5. Презентація: включає демонстрацію навичок спілкування і поєднання всіх елементів усього проєкту.

Проектна технологія передбачає розроблення освітнього проєкту і використовує всі кращі ідеї традиційної та сучасної методики викладання, різноманітність (тем, типів текстів), проблемність, навчання із задоволенням (надання можливості зробувачам освіти говорити про те, що вони думають, виявляти свою творчість в оформленні та презентації проєкту), і орієнтоване на самостійну діяльність зробувачів освіти.

Висновки до першого розділу.

Проектна технологія не є принципово новою технологією. Ця технологія розпочала свій розвиток ще у 20-ті роки нинішнього століття у США. Спершу була відома під назвою «методом проблем» і розвивалася у межах гуманістичного напрямку у філософії та освіті, у педагогічних поглядах та експериментальній роботі Джона Дьюї. У ньому містилися ідеї побудови навчання на активній основі, через доцільну діяльність здобувача освіти, у співвідношенні з його особистим інтересом саме в цих знаннях.

Надзвичайно важливо для проєктної технології є особиста зацікавленість у здобутті нових знань і розуміння того, яким чином вони можуть їй знадобитись у житті.

Одному з послідовників Дж. Дьюї – В. Кілпатрику вдалося вдосконалити

систему роботи над проектами. Під проектом у той час мався на увазі цільовий акт діяльності, в основі якого лежить інтерес дитини. В. Кілпатрик створив першу класифікацію проектів: створюваний (продуктивний) проект, пов'язаний з трудовою діяльністю; споживчий (його метою є споживання у найширшому розумінні, включаючи розваги); підготовка екскурсій, розробка і надання різних послуг (ремонт одягу, взуття, інформаційні послуги тощо); проекти розв'язання проблем життєзабезпечення табору тощо; проект розв'язання проблеми (науково-дослідницький проект); проект-вправа (проекти навчання і тренування для оволодіння певними навичками).

У школах США, Великої Британії, Бельгії, Ізраїлю, Фінляндії, Німеччини, Італії, Нідерландів ідеї гуманістичного підходу Дж. Дьюї набули більшого поширення і популярності завдяки раціональному поєднанню теоретичних знань з їх практичним застосуванням для розв'язання конкретних проблем довкілля у спільній діяльності здобувачів освіти. Згодом ідея методу проектів зазнала достатньої еволюції. Народившись з ідеї вільного виховання, у наш час технологія проектування стає інтегрованим компонентом цілком розробленої і структурованої системи освіти.

Робота над проектом включає усвідомлення здобувачем освіти мети, оформлення задуми, розробку організаційного плану, роботу за планом, підбиття підсумків у вигляді письмового звіту.

Метою використання проектної технології є створення педагогом таких умов під час освітнього процесу, за яких його результатом є індивідуальний досвід проектної діяльності здобувачів освіти.

Продуктивна діяльність, перш за все, плідна для освіти, є індивідуальною дією, результатом якої може бути корисний матеріал або нематеріальний продукт, отже, вона має практичну цінність. Оскільки таке навчання розвивається у продуктивній діяльності, воно розширює сферу суб'єктивності в процесі самовизначення, творчості і конкретної участі.

Під час використання проектної технології вирішується ціла низка різнорівневих дидактичних, виховних і розвивальних завдань: розвиваються

пізнавальні навички учнів, формується вміння самостійно конструювати свої знання, вміння орієнтуватися в інформаційному просторі, активно розвивається критичне мислення, сфера комунікації тощо.

Сьогодні проєктній технології приділяється таке важливе значення тому, що вона як інструмент створення особистісно-орієнтованої ситуації відрізняється від широко розповсюджених традиційних методів навчання і є найбільш продуктивним, тому що в процесі його розробки та реалізації досягаються всі особливості педагогічної праці, пов'язані із цілями, завданнями, об'єктом, способами здійснення і його результатом. Саме такий метод у поєднанні з іншими технологіями навчання здатний вирішити завдання поступового формування й подальшого розвитку самостійного мислення здобувачів освіти, володіння ними певними інтелектуальними, творчими та комунікативними вміннями.

Узагальнено визначення проєктної технології – це педагогічна технологія, яка поєднує академічні знання з прагматичними та включає: використання проблемних, дослідницьких, пошукових методів навчання, які готують здобувачів освіти до професійного життя; отримання знань у процесі виконання завдань-проєктів; передбачає інтеграцію знань здобувачів освіти із різних галузей наук, що сприяють формуванню цілісної уяви про світ, життєвого самовизначення, розвитку професійного потенціалу.

РОЗДІЛ II.

ФОРМУВАННЯ ПРОЄКТНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ У МАЙБУТНІХ ВИКЛАДАЧІВ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

2.1. Особливості формування проєктної компетенції майбутніх викладачів закладів вищої освіти.

Уведення до поняттєвого апарату професійної педагогіки термінів «компетенція» і «компетентність» базується на сучасних вимогах до результатів професійної освіти. Так, Андрійчук Н. розглядає компетенцію як «сукупність заданих потенційних новоутворень, що є комплексом усвідомлених знань, цінностей, умінь і навичок, різних типів досвіду студента стосовно певного кола питань, закріплених у конкретних якостях особистості», а компетентність – як «інтегрований результат освіти, особистісну якість студента, що передбачає на основі сформованих компетенцій виконання складних культуровідповідних видів дій для якісної професійно-особистісної і соціально значимої продуктивної діяльності, ефективного розв'язання проблемних ситуацій у професійній діяльності» [50].

Нам близький підхід вченої Бібік Н., яка визначає компетентність як уже сформовану особистісну якість (сукупність якостей) спеціаліста та необхідний мінімальний досвід його діяльності в заданій сфері. Компетенцією дослідник вважає заздалегідь заданою нормою, очікуваним результатом навчання за кожним конкретним предметом, тобто «компетенція», на думку вченого, це інтеграційна цілісність знань, умінь і навичок, що забезпечують професійну діяльність, це здатність людини реалізовувати на практиці свою компетентність [51].

При розгляді проєктної компетенції майбутніми викладачами ЗВО, необхідно відмітити застосування компетентнісного підходу. Компетентнісний підхід в освіті: від теорії до практики», може бути сформована тільки в діяльності, і перевірити її можна тільки в діяльності (Кучерук О.). Спираючись

на таке положення, припускаємо, що проєктна компетентність майбутнього викладача ЗВО, як складова його професійної компетентності, може бути оптимально сформована активною проєктною діяльністю студента в період навчання у закладі вищої освіти [52].

Наголосимо на тому, що невід'ємною частиною освітнього процесу, спрямованого на вирішення цієї проблеми, є інтерактивне навчання, здійснюване в різних формах спільної діяльності студентів. При цьому всі суб'єкти освітнього процесу взаємодіють один з одним, спільно вирішують навчальні завдання.

Формування проєктної компетенцій у процесі фахової підготовки потребує комплексного вирішення та відповідного науковообґрунтованого змістово-технологічного забезпечення.

Виокремимо те, що цей процес буде успішним лише за умов: впровадження в освітній процес майбутніх вихователів ділових та рольових ігор, імітаційних вправ, тренінгів з проєктної культури; розв'язання управлінських завдань з проєктування освітнього процесу та освітнього середовища закладу дошкільної освіти; стимулювання у студентів інтересу до проєктної культури шляхом формування з ними дерева рішень; доповнення відповідним темами, що забезпечать інтеграцію теоретичних знань, вироблення та вдосконалення проєктних умінь і навичок змісту дисциплін з циклу професійної підготовки; оновлення змісту педагогічної практики за рахунок розширення тематики та способу реалізації пошуково-дослідницьких завдань; проведення майстер-класів із залученням практичних працівників, які здійснюють успішну проєктну діяльність на робочому місці; організації дискусій із запрошенням фахівців.

Формування проєктної компетентності майбутніх викладачів закладів вищої освіти може здійснюватися різними шляхами, зокрема, упровадженням інтерактивних методів і форм навчання в освітній процес сучасного закладу вищої освіти, що орієнтує педагогів на надання студентам не готової системи навчальної інформації, а створення умов для ініціативності самих студентів,

отримання знань шляхом активної діяльності.

Виокремимо, що у порівнянні з традиційними формами ведення занять, в інтерактивному навчанні змінюється взаємодія викладача і студента: активність педагога поступається місцем активності студентів, а завданням педагога стає створення умов для їх ініціативи. Під час діалогового навчання студенти вчаться критично мислити, вирішувати складні проблеми на основі аналізу обставин і відповідної інформації, зважувати альтернативні думки, ухвалювати продумані рішення, брати участь у дискусіях, спілкуватися з іншими людьми. Для цього на заняттях організуються парна і групова робота, застосовуються дослідні проєкти, рольові ігри, йде робота з документами і різними джерелами інформації, використовуються творчі роботи.

Використання інтерактивних методів в освітньому процесі закладів вищої освіти уможливорює студента стати повноправним учасником освітнього процесу, де власне його досвід служить основним джерелом навчального пізнання. Педагог не дає готових знань, але спонукає учасників до самостійного пошуку і виконує функцію помічника в роботі.

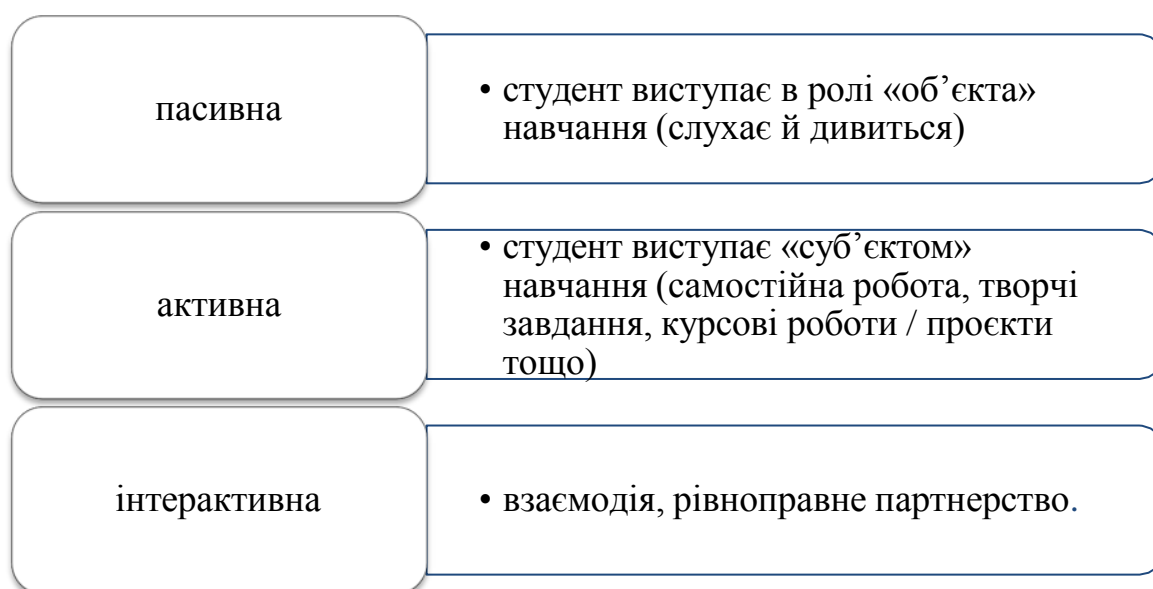
Вважаємо за необхідне перелічити результати інтерактивних форм проведення занять, а саме: пробудження у студентів інтересу; заохочення до активної участі кожного в освітньому процесі; ефективне засвоєння навчального матеріалу; багатоплановий вплив на студентів; здійснення зворотнього зв'язку (відповідна реакція аудиторії); формування у студентів думки і стосунків; формування життєвих навичок; сприяння зміні поведінки.

Сучасна педагогіка багата цілим арсеналом інтерактивних підходів, серед яких можна виділити такі: творчі завдання; робота в малих групах; навчальні ігри (рольові ігри, імітації, ділові ігри); використання суспільних ресурсів (запрошення фахівця, екскурсії); соціальні проєкти та інші поза аудиторні методи навчання (змагання, інтерв'ю, фільми, вистави, виставки); вивчення та закріплення нового матеріалу (інтерактивна лекція, робота з наочними посібниками, відео- і аудіоматеріалами, використання питань); тестування;

розминки; зворотний зв'язок; дистанційне навчання; обговорення складних і дискусійних питань і проблем (займи позицію, шкала думок, ПОПС-формула); вирішення проблем («дерево рішень», «мозковий штурм», «аналіз казусів», «сходи і змійки»); тренінги.

Надати допомогу в оптимальному засвоєнні навчального матеріалу дозволяє застосування такої форми інтерактивного навчання, як проблемна лекція. Проведення навчальних занять у такій формі дозволяє залучати студента до ситуації, яка вимагає від нього не просто актуалізувати свій життєвий досвід, а й якісно трансформувати його. У порівнянні з традиційними лекціями, проблемні лекції орієнтовані на активність студентів, а завданням педагога стає створення умов для їх ініціативи, а відтак є одним з варіантів використання проєктної технології.

Ефективність формування проєктної компетенції у майбутніх викладачів ЗВО наряду залежить від обраної концепції інтерактивного навчання (див. рис. 2.5).

Рис. 2.5. Концепції інтерактивного навчання

Розроблено автором.

Зауважимо те, що сьогодні у закладах вищої освіти України найпоширенішим є використання інтерактивної моделі навчання, яка передбачає

моделювання життєвих ситуацій, використання рольових (ділових) ігор, спільне вирішення проблем. Виключається домінування будь-якого учасника навчального процесу або будь-якої ідеї. З об'єкта впливу студент стає суб'єктом взаємодії, він сам є активним у навчанні, слідує своїм індивідуальним маршрутом.

Виокремимо те, що всі технології інтерактивного навчання можемо умовно поділити на дві групи, такі як: неімітаційні та імітаційні. Неімітаційні технології не передбачають побудови моделей досліджуваного явища і діяльності. В основі імітаційних технологій лежить імітаційне або імітаційно-ігрове моделювання, тобто відтворення в умовах навчання процесів, що відбуваються в реальній системі [53].

Проведене нами теоретичне дослідження засвідчило, що ефективність формування проєктної компетенції у майбутніх викладачів ЗВО безпосередньо залежить від характеру педагогічної взаємодії викладачів і студентів, що визначається суб'єкт-суб'єктною педагогічною взаємодією, а саме:

- ✓ спільне визначення педагогом і майбутніми фахівцями завдань і оптимальних шляхів для формування проєктних компетенцій;
- ✓ стимулювання педагогом потреб студентів у розширенні кругозору;
- ✓ формування у студентів мотиваційних установок на проєктну діяльність;
- ✓ розширення диференційованих дослідницьких, аналітичних та проєктних завдань для студентів під час педагогічної практики;
- ✓ діагностування майбутніх викладачів ЗВО для корекції процесу формування проєктної компетенції;
- ✓ організація та самоорганізація проєктної діяльності за рівнями складності, самоконтроль і самокорекція сформованості проєктної компетенції.

Стверджуємо, що проєктна компетентність майбутніх викладачів закладів вищої освіти формується на основі використання проєктної технології в освітньому процесі, так як вона дозволяє студентам оволодіти компетенціями під час роботи над практичними завданнями, що поступово ускладнюються –

проєктами. Провідною метою навчання за допомогою методу проєктів виступає створення умов, які сприяють формуванню специфічних умінь проєктування, дослідницьких умінь і навичок критичного мислення.

З позиції студентоцентрованого підходу Чернілової Н., яка розкриває метод проєктів як навчання, що створює умови для творчої самореалізації, підвищує мотивацію до навчання, сприяє розвитку інтелектуальних здібностей, відповідальності, самостійності здобувачів вищої освіти, умінню приймати рішення, планувати, оцінювати результати, а найголовніше, здобувачі набувають досвіду розв'язання реальних проблем у майбутній професійній діяльності [99].

До цих переваг проєктного навчання Бережна Л. додає: формування навичок самостійної орієнтації в джерелах, розвиток основних видів мислення, сприяння психічному розвитку здобувачів вищої освіти; привчання до реальної самоосвіти, формування творчого системного мислення, культури ділового спілкування та посилення уяви [54].

Констатуємо те, що уведення в освітній процес такого інтерактивного методу навчання сприяє оволодінню студентами системою знань про проєктну діяльність, засвоєння її способів, а також застосування отриманих навичок у процесі самостійної проєктної діяльності. Проєктний метод навчання виступає важливим ресурсом формування проєктної компетентності майбутніх викладачів закладів вищої освіти і повинен реалізовуватися в усіх видах діяльності студентів.

Проєктна компетентність майбутніх викладачів закладів вищої освіти є виразом інноваційної якості освітньої технології, творчого стилю діяльності педагога. Як професійно значуща характеристика особистості та діяльності педагога, вона сприяє його індивідуальному зростанню, створенню результативного професійного досвіду.

Для характеристики проєктної компетентності особливу роль відіграє набір особистісних якостей педагога, які були проаналізовані у першому розділі роботи (ініціативність, відповідальність, комунікативність, толерантність,

інноваційність, уміння аналізувати чи отримувати сенс із зібраних фактів та відносин, уміння критично осмислювати поточну діяльність, внутрішній такт та інтуїція).

Формування проєктної компетентності майбутніх викладачів закладів вищої освіти покликана не лише забезпечити набуття студентами досвіду проєктної діяльності, але й досвіду поступового ускладнення такої діяльності: розширення кола активності студентів, збільшення кількості компонентів у студентських проєктах, які вони здатні усвідомити як елементарні та включити в поле власної цілеспрямованої активності, урізноманітнюючи при цьому свою діяльність розширюваним тезаурусом, освоєними технологіями та методами роботи. Завдання формування проєктної компетентності бакалаврів забезпечується таким чином низкою проєктів, реалізованих ними за наставництва та співавторства викладачів, при тому, що складність та усвідомленість цих проєктів поступово зростає, а наставництво викладачів поступово мінімізується для досягнення самостійної діяльності майбутніх фахівців [55].

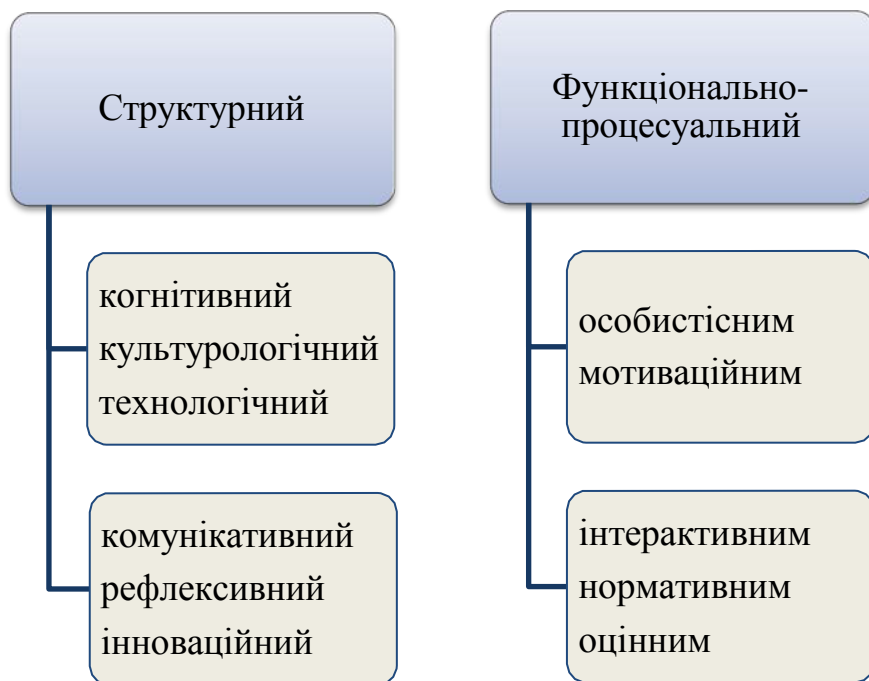
Педагогічна діяльність в межах формування проєктної компетентності майбутніх викладачів закладів вищої освіти включає в себе низку умовних етапів: пошуковий (визначення теми проєкту, пошук і аналіз проблеми, постановка мети проєкту); аналітичний (зібрання й вивчення інформації, аналіз наявної інформації, пошук оптимального способу досягнення мети проєкту, побудова алгоритму діяльності, складання плану реалізації проєкту: покрокове планування робіт, аналіз ресурсів); практичний (виконання запланованих технологічних операцій, поточний контроль якості, внесення змін у роботу); презентаційний (підготовка презентаційних матеріалів, презентація проєкту, вивчення можливостей використання результатів проєкту) та контрольний (аналіз результатів виконання проєкту, оцінка якості виконання проєкту), що в загальних рисах відповідає класифікації етапів: перший етап – актуалізація знань, прояв зацікавлення до теми, визначення мети вивчення конкретного матеріалу, другий етап – осмислення нової інформації, критичне читання та

письмо, третій етап – роздуми або рефлексія, формування власної думки стосовно навчального матеріалу, четвертий етап – узагальнення й оцінка власної діяльності. У проектному навчанні проявляється раціональне сполучення теоретичних знань і практичних дій під час вирішення конкретної проблеми, використовується сукупність проблемних, дослідницьких, практичних методів роботи, за своєю сутністю завжди творчих [56].

Проектна компетентність бакалаврів педагогічного напрямку підготовки, включає, крім позначеної у визначенні, ще дві важливих складових: організаційну і методичну. Для вчителя важлива не тільки здатність і готовність до проектної діяльності, а й здатність керувати цією діяльністю в колективі, підбирати тематику та зміст проєктів, оцінювати, як процес виконання проєкту відповідно до його етапів та діяльність кожного окремого студента щодо виконання проєкту, так і результат проектної діяльності, та її презентацію.

Розглянуті інтерактивні методи і форми навчання дозволяють активізувати мислення студентів, інтенсифікувати вироблення самостійних рішень; це забезпечить велику продуктивність навчання. У формуванні проектної компетентності майбутніх викладачів закладів вищої освіти найбільший ефект дає комплексне застосування таких форм і методів інтерактивного навчання, як «проблемно-проектна» лекція, проектно-ділова гра, метод проєктів і кейс-метод.

До основних компонентів проектної компетентності майбутніх викладачів закладів вищої освіти нами віднесено структурний та функціонально-процесуальний компоненти, які забезпечують відповідність цілям та змісту навчання (див. рис. 2.6).

Рис. 2.6. Структура проектної компетентності майбутніх викладачів ЗВО. [2]

До складу структурного компонента проектної компетентності входять: когнітивний, культурологічний, технологічний, комунікативний, рефлексивний та інноваційний елементи. Когнітивний елемент відображає процеси аналізу й переробки інформації, що надходить. Пошук, збирання, аналіз, обробка інформації дозволяє продуктивно її використовувати в процесі вирішення проектних завдань. Розглядаються види проектів на основі методу, що переважає у проекті. Розкриваються методики підходу до проблем актуалізації проекту, визначення цілей, предмета, завдань дослідження. Зміст когнітивного елемента розкривається через сукупність знань теоретичного та методичного характеру.

Культурологічний елемент сприяє вибору умов, визначальних важливих ціннісних орієнтацій; викликає потребу в розвитку моральної системи цінностей під час проектної діяльності; виробляє культуру проектної діяльності. Це завжди процес творчості з усіма необхідними характеристиками творчості.

За культурологічного підходу до проблеми проектної освіти необхідно,

щоб учитель створював умови щодо освоєння та передачі педагогічних цінностей і технологій, що забезпечують творчу самореалізацію й саморозвиток особистості учня.

Технологічний елемент відображає розуміння структури процесу проектування, створення власного продукту як результату проектної діяльності або презентацію підсумків дослідження. Комунікативний елемент включає комплекс умінь, що визначають розуміння, уміння спілкуватися, що дозволяє використовувати різноманітні форми та способи контактів у робочій групі, що має одну мету, об'єднану у вирішенні поставленої проблеми.

Рефлексивний елемент визначає усвідомлення свого рівня саморегуляції особистості, власних досягнень, допомагає оцінити досягнення, придбані і під час проекту, спираючись на свій суб'єктивний досвід. Це роздум, спрямоване на осмислення своїх дій, самооцінка під час виконання проєктів.

Інноваційний елемент характеризує запровадження нововведення (наприклад, отримання нового результату) у практику проектної діяльності, оформлення результатів роботи чи способів дослідження.

Функціонально-процесуальний компонент проектної компетентності представлений особистісним, мотиваційним, інтерактивним, нормативним та оцінним елементами.

Особистісний елемент відображає володіння досвідом самоорганізації, пошук умов успішності в реалізації проектної діяльності; спрямований на самопізнання в поданні результатів своєї роботи. Мотиваційний елемент визначає мотиви оволодіння та здійснення проектної діяльності в навчально-виховному процесі.

Інтерактивний елемент передбачає створення розвитку особистості, самореалізації, творчості. Як домінуючий компонент проектної компетентності, він формує активну самостійну та творчу роботу учасників проектування. Наявність інтерактивного елемента викликає стимулювання, самоконтроль за перебігом діяльності, орієнтацію на цілісність процесу, прогнозування варіантів та ймовірність досягнення мети.

Наявність нормативного елемента характеризується нормами взаємодії під час проєктної діяльності. Оцінний елемент передбачає вміння передбачати та прогнозувати розвиток педагогічного процесу у вирішенні завдань, поставлених у ході реалізації проєктної діяльності. Усі компоненти проєктної компетентності вчителя вимагають процесів самореалізації й перепідготовки в системі безперервного підвищення кваліфікації [57].

Проєктна компетентність як складова частина професійної компетентності є показником особистісного розвитку педагога та свідчить про його готовність до здійснення проєктної діяльності на змістово-процесуальному та операційному рівнях. Проєктна компетентність як інтегративна характеристика майбутнього викладача закладу вищої освіти відображає, з одного боку, наявність у нього успішного досвіду педагогічного проєктування, зокрема моделювання (здійснення педагогом продуктивної професійної діяльності в логіці проєкту), а з іншого – готовність здійснювати розробку та реалізацію взаємопов'язаних педагогічних проєктів, що допомагають формувати у здобувачів освіти позитивний життєвий досвід в умовах постійно освітньої практики, що змінюється.

Отже, розглянувши особливості формування проєктної компетенції у процесі формування проєктної компетенції майбутніх викладачів закладів вищої освіти віти, вважаємо, що домінантна роль у зазначеному процесі належить педагогу-фасалітатору, який ефективно сприяє розвитку професійно значущих якостей студента як фахівця здатного до імплементації проєктної технології в освітній процес. Відтак, успішність формування проєктної компетенції у майбутніх викладачів закладів вищої освіти залежить від процесу їхньої професійної підготовки, під час якої враховуються зміни стратегічних цілей фахової підготовки та закономірності побудови освітнього процесу у закладі вищої освіти.

2.2. Використання проєктної технології у процесі формування проєктної компетенції майбутніх викладачів закладів вищої освіти.

Проєктна технологія містить у собі сукупність дослідницьких, пошукових, проблемних методів, творчих за своєю суттю, тому цю технологію можна розглядати як таку, що сприяє творчому розвитку студентів. Крім того, означена технологія передбачає обов'язкову презентацію результатів. Проєкт – слово широко популярне в наші дні. Ми охоче його вживаємо, коли мова йде про людину, у якої завжди є якась ідея, що швидко стає проєктом.

У європейських мовах слово «проєкт» запозичене з латинської. Воно буквально означає «викинутий уперед», «виступаючий», «витагнутий», «який впадає в очі». У петрівську епоху вживалося це слово поряд зі звичним «план», «пропозиція». Суть педагогічної технології «метод проєктів» полягає в стимулюванні інтересів студентів до визначеної проблеми, оволодінні ними необхідними знаннями й навичками для її вирішення, організації проєктної діяльності щодо вирішення проблеми та у виході на практичне застосування оптимальних результатів.

В основу методів проєктів покладена ідея, що відображає сутність поняття «проєкт», його прагматичну спрямованість на результат, який отримано в результаті вирішення тієї чи іншої практично чи теоретично значущої проблеми. Головним є те, що цей результат можна побачити, осмислити, застосувати в реальній практичній діяльності, відтак сформувати проєктну компетенцію.

Щоб домогтися такого результату, необхідно навчати сучасних студентів самостійно мислити, знаходити й вирішувати проблеми, використовуючи для цього знання з різних галузей, прогнозувати результати й можливі наслідки різних варіантів розв'язання проблеми, установлювати причинно-наслідкові зв'язки. Вирішення проблеми при цьому набуває характеру проєктної діяльності.

Формування проєктної компетенції майбутніх викладачів ЗВО шляхом

застосування технології проєктів залежить від того, наскільки студенти захочуть самотійно чи спільними зусиллями вирішити проблему, застосовувати необхідні знання, одержати реальний і відчутний результат.

Вважаємо за необхідне виокремити роль викладача у цьому процесі, адже вміння використовувати метод проєктів – показник високої кваліфікації, прогресивності його професійної діяльності, її спрямованості на творчий розвиток студентів.

Особливого значення при цьому набуває вміння викладача організувати спільну діяльність з окремими студентами або у колективі.

Доцільно виділити основні вимоги до використання проєктної технології у вищій освіті України, такі як:

- ✓ формулювання значущої в дослідницькому і творчому аспекті проблеми, яка вимагає для вирішення інтегрованого знання, дослідницького пошуку;

- ✓ практична, теоретична, пізнавальна значущість передбачуваних результатів;

- ✓ самотійна (індивідуальна, парна, групова) діяльність студентів;

- ✓ структурування змістової частини проєкту;

- ✓ використання дослідницьких методів, що передбачає певну послідовність дій: обговорення методів дослідження, обговорення способів оформлення кінцевих результатів, збір, систематизація й аналіз отриманих даних, підведення підсумків, оформлення результатів, їх презентація, висновки, висування нових проблем дослідження. [58]

У роботі було розглянуто основні результати використання проєктної технології – основні типи проєктів. Хочемо розглянути доцільність використання деяких з них під час освітнього процесу у закладах вищої освіти України.

На основі теоретичного аналізу психолого-педагогічної літератури можна запропонувати таку типологію проєктів: дослідницький, ігровий, інформаційний, творчий, практико-орієнтований Але вважаємо за необхідне

додати ще три типи, проєктів, застосування яких уможливило підвищення якості вищої освіти, такі як: рольовий, прикладний, пошуковий [58].

Зазначимо, як свідчить практика у закладах вищої освіти, найчастіше доводиться мати справу зі змішаними типами проєктів. Характер зовнішньої оцінки проєкту великою мірою залежить як від типу проєкту, так і від його теми (змісту), умов проведення тощо.

Варто розглянути параметри зовнішньої оцінки проєкту у закладах вищої освіти України: значущість і актуальність висунутих проблем, адекватність досліджуваній тематиці; коректність використання методів дослідження й методів обробки отриманих результатів; активність кожного учасника проєкту відповідно до його індивідуальних можливостей; колективний характер прийнятих рішень; характер спілкування і взаємодопомоги між учасниками проєкту; необхідна й достатня глибина вживання у проблему, використання знань з інших галузей; доказовість прийнятих рішень, уміння аргументувати свої висновки; естетика оформлення результатів проєкту; уміння відповідати на запитання опонентів, лаконічність і доказовість відповідей кожного члена групи [58].

Заклади вищої освіти мають готувати не тільки фахівців з високою професійною компетенцією, а й з соціальною на тому ж самому рівні. Відтак, поширення проєктної технології у сфері вищої освіти криються не тільки у сфері педагогіки, але й у сфері соціальній.

Наведемо ці причини:

- ✓ необхідність не стільки передавати зробувачам освіти суму тих чи інших знань, скільки навчити здобувати ці знання самостійно й використовувати їх для вирішення нових пізнавальних і практичних завдань;

- ✓ актуальність розвитку у студентів комунікативних навичок, умінь працювати в різноманітних групах, виконувати різні соціальні ролі (лідера, виконавця, посередника та ін), долати конфліктні ситуації;

- ✓ необхідність широких людських контактів, знайомства з різними культурами та точками зору на одну проблему;

✓ значущість для діяльності людини вмінь користуватися дослідницькими методами: збирати необхідну інформацію, аналізувати її з різних точок зору, висувати гіпотези, робити висновки [59]

Розглядаючи еволюцію методів навчання, починаючи з доби Відродження, можемо помітити у ній прагнення посилити активність студентів у процесі навчання, наблизити його до життя у певному суспільстві. Для проєктної технології характерна практична спрямованість навчання та зв'язок його із життям особистості в цілому. А отже, об'єднання теорії із практикою тільки тоді характеризує проєктну технологію, коли в її основі лежать творчі пошуки студента.

Можемо констатувати те, що вища освіта має за завдання виховати вільних громадян, а виховання їх повинно складатися із системи цільових проєктів. Комплексно-проєктна система не надасть студентам систематичних знань, студенти не матимуть часу для теоретичного навчання, так як будуть змушені занадто багато працювати поза закладом вищої освіти.

Використання проєктної технології може бути ефективним у процесі формування проєктної компетенції майбутніх викладачів ЗВО, коли буде реалізовуватися як:

1. одним із методів навчання, що має на меті розвиток ініціативності студента, духу вільних творчих пошуків;

2. зв'язок теорії із практикою, у процесі навчання слід уникати однобокого практицизму й головну увагу звертати на формування у студентів наукового світогляду, ґрунтовних знань, розвитку здібностей, логічного мислення;

3. достатнє навантаження як для фізичних зусиль, так і розумового розвитку студента [59].

Зі сторони студентського колективу, до сукупності особистісних факторів входять такі складові:

- згодженість теми навчального проєкту з вимогами державних стандартів та навчальних планів;

- результативність теоретичної або практичної спрямованості теми навчального проєкту, її актуальність для суб'єктів проєктної діяльності та відповідність потребам сьогодення;
- опора на життєвий та навчальний досвід студентів, використання сформованих загальнонавчальних умінь і навичок;
- передбачення способів реалізації самостійної пізнавальної активності кожного з учасників навчального проєкту, їх співпраці між собою та з організаторами проєктної діяльності;
- здійснення компетентісно орієнтованого підходу до реалізації проєктної діяльності студентів;
- стимулювання студентів до самостійної навчально-пізнавальної активності;
- структурування змістової частини навчального проєкту, конкретизація термінів виконання, визначення поетапних результатів проєктної діяльності зробувачів освіти;
- системне та систематичне виконання спланованих кроків навчального проєкту;
- доцільне і вчасне коригування ходу проєктної діяльності;
- періодичне інформування про отримані проміжні та кінцеві результати виконання завдань навчального проєкту;
- встановлення ступеня та рівня якості виконання зробувачами освіти завдань навчального проєкту [59].

Враховуючи проведений аналіз і надані визначення науковцями поняття «проєктна технологія» констатуємо те, що означена технологія підходить вищій освіті України, так як передбачає поєднання необхідних технологічних операцій задля досягнення освітньої мети шляхом реалізації освітнього проєкту і формуванням проєктної компетенції майбутніх викладачів ЗВО. А відтак, процес використання проєктної технології (проєктна діяльність) слід подавати як засіб саморозвитку студентів шляхом створення розвивального середовища

для мотивації знаннєво-вміннєвої активності, задля формування проєктної компетенції майбутніх викладачів ЗВО.

Виокремимо, проєктну діяльність слід досліджувати у контексті організації процесу узагальненого і безпосереднього пізнання реальної дійсності, що набуває характеру сучасного проєктування, котрим передбачено отримання практичного результату і публічного представлення.

На думку Морзе Н., за умови реалізації проєктної діяльності акцент переноситься, на самостійну активну навчальну діяльність студентів. При цьому педагог здійснює лише «підтримку» цієї діяльності, тобто забезпечує матеріалами й опосередковано здійснює управління, ставлячи перед студентами проблеми. Така модель процесу навчання має назву «навчання, в центрі якого знаходиться студент». Викладач перестає бути виключним центром навчання, джерелом знань та інформації, а освітній процес базується на співробітництві й продуктивному спілкуванні студентського колективу, спрямованому на спільне розв'язання чітко окреслених проблем [60].

Визначаючи цінність залучення студентів до проєктної діяльності, Мойсеюк Н. вказує на наявне орієнтування щодо створення певного матеріального або інтелектуального продукту, а не просте вивчення певної теми, тому що навчальний проєкт – це перш за все форма організації занять, що передбачає комплексний характер діяльності, спрямованої на отримання освітньої продукції всіма її учасниками за певний часовий проміжок.

Пропонуємо розглянути особливості використання проєктної технології у закладах вищої освіти України, такі як: методика здійснення проєктної діяльності, механізм реалізації проєктної технології, система підготовки.

Щодо до першої особливості використання проєктної технології у закладах вищої освіти України нами було віднесено методику здійснення проєктної діяльності. Означена особливість покладена в основу формування проєктної компетенції у майбутніх викладачів ЗВО і передбачає вирішення певних завдань, таких як:

- вибір проблеми, обґрунтування практичної значущості її результату (результатів);
- визначення мети й завдань, спрямованих на поетапне її досягнення;
- визначення обсягів навчально-пізнавальної діяльності студентів, засобів і методів досягнення мети, предметного інтегрування;
- встановлення термінів та поетапності реалізації проєктної діяльності;
- передбачення можливих труднощів, які відчуватимуть студенти у процесі виконання завдань навчального проєкту;
- прогнозування способів вмотивування студентів до проєктної діяльності;
- формулювання гіпотези, ідеї реалізації;
- прогнозування можливих виконавців (виконавця);
- передбачення змісту та способу виконання ними завдань [60].
- Враховуючи завдання, які ставить методика здійснення проєктної діяльності у закладах вищої освіти, починається пошук механізму їх реалізації.

У механізмі формування проєктної компетенції у майбутніх викладачів ЗВО шляхом використання проєктної технології можемо виділити п'ять основних етапів, таких як:

1. організація стимулюючого енерго-інформаційного простору (предметного, соціокультурного, освітнього), для розвитку потенціальних можливостей студента, його внутрішнього світу;

2. організація різноманітних видів діяльності як умова самореалізації кожного студента: соціально-комунікативної, суспільно-корисної, ігрової, фізично-оздоровчої, навчально-пізнавальної, науково-дослідницької, художньо-естетичної, туристсько-краєзнавчої, науково-технічної, декоративно-прикладної, еколого-натуралістичної;

3. організація продуктивного спілкування як умови соціального розвитку студентів, формування позитивної «Я-концепції». Навчити студентів спілкуватись, спираючись на інтерактивні форми роботи, тобто ті форми та методи, які забезпечують продуктивну реалізацію проєктної технології;

4. психолого-педагогічна підтримка вирішення студентами своїх проблем, допомога їм у самопізнанні, самооцінці, самовизначенні та самоактуалізації. Ця складова потребує системного підходу і моніторингу результативності втілення проєктної технології в освітній процес.

5. підвищення професійної майстерності, проєктивної культури педагогічних кадрів. Основною рушійною силою в реалізації кожного проєкту є викладач, який усвідомлює свою соціальну відповідальність, постійно турбується за своє особистісне та професіональне зростання [2].

З метою досягнення позитивних результатів з імплементацією проєктної технології педколективу необхідно пройти багатоетапну систему підготовки. У системі підготовки викладачів нами було виокремлено 5 етапів (див. рис. 2.7).

Рис. 2.7. Система підготовки викладачів до використання проєктної технології.

Розроблено автором.

Теоретичний етап підготовки передбачає інформаційно-теоретичну складову (ознайомлення з проєктною технологією і методикою її використання). Організаційний етап – організаційно-практичну підготовку викладачів із закріпленням та апробацією теоретичних знань на практиці.

Рефлексивний етап використання проєктної технології у закладах вищої освіти має на меті рефлексивну підготовку із самостійною роботою викладачів з переосмислення та творчого аналізу власної діяльності. Корекційний етап – формування умінь корегувати власну діяльність задля збільшення обсягу знань і практичних навичок шляхом подолання проблем. Методологічний етап репрезентує методологічні аспекти використання проєктної технології викладачами, яка передбачає підготовку педагогів-тренерів, які можуть навчати інших, створювати власні майстер-класи по розробці різноманітних проєктів.

Наголосимо на тому, що використання проєктної технології у закладах вищої освіти має реалізовуватися у відповідності до загальнодидактичних принципів освіти (природовідповідність, культуровідповідність, гуманізм, науковість, наочність, індивідуальність, системність, зв'язок навчання з життям тощо) і принципів навчального проєктування (принцип проживання, педоцентризм, принцип добровільної участі та вільного вибору, особистого розвитку, продуктивності, керованості, цілісності, завершеності, зв'язок із поточними подіями, практичними та духовними потребами самих студентів, їх близьких та суспільства).

Дотримання вищеозначених принципів освіти у процесі використання проєктної технології закладами вищої освіти забезпечить найбільш продуктивний процес формування проєктної компетенції майбутніх викладачів ЗВО.

Вивчаючи досвід використання проєктної технології навчання у вищій освіті, ми з'ясували, що існує декілька підходів до її впровадження в освітній процес, такі як:

- проєктна технологія навчання використовується на заняттях;
- робота над проєктом поєднує аудиторну та поза аудиторну діяльність студентів;
- проєкт виконується у рамках позааудиторної діяльності студентів.

Як вже зазначалося у роботі, метою вищої освіти є не тільки формування професійної компетентності, а й виховання компетентно-свідомих громадян.

Для цього недостатньо тільки розмовляти про демократичні цінності та ідеї, необхідно виховувати у студентів громадську активність і почуття відповідальності, готувати їх до рішення тих проблем, з якими вони зіштовхуються вже зараз, і тих, з якими зустрінуться після закінчення закладу вищої освіти.

Проектна діяльність несе не тільки освітню складову, а є і пріоритетною в організації виховної роботи закладу вищої освіти в цілому, так і в діяльності студентського колективу.

Як бачимо, проектна технологія – багатогранний, ефективний, престижний та невичерпний процес. У вищій освіті використовується як один із методів навчання. Може застосовуватись як на заняттях, так і в позааудиторній роботі, орієнтована на досягнення цілей самих студентів, тому неповторна; формує значну кількість навчальних і життєвих компетентностей, тому є ефективною; формує досвід, тому незамінна.

Наголосимо, що процес формування проектної компетенції у майбутніх викладачів ЗВО охоплює найбільші сучасні сфери людської діяльності, в основоположенні яких закладено проектування. Тому проектування може бути основою професійних спецкурсів для студентів.

Вважаємо, що навчання з використанням проектної технології заохочує і підсилює щире прагнення до навчання з боку студентів, тому що воно:

- особистісно орієнтоване;
- використовує безліч дидактичних підходів (навчання в справі, незалежні заняття, спільне навчання, мозковий штурм, рольову гру, евристичне та проблемне навчання, дискусію, командне навчання);
- має високу мотивацію, що означає зростання інтересу і включення в роботу в міру її виконання;
- підтримує педагогічні завдання в когнітивній, афективній і психомоторній сферах на всіх рівнях: знання, розуміння, застосування, аналіз, синтез;

- дозволяє вчитися на власному досвіді й досвіді інших у конкретній справі, а не вдавати навчальну діяльність [2].

Як свідчить практика, найскладнішим моментом при використанні проєктної технології у вищій освіті є організація діяльності, особливо підготовчий етап, який стосується оформлення документації (від початкової до завершальної). Пропонуємо розглянути вимоги до оформлення проєктної документації, поставлені закладом вищої освіти і мету, яка покладена в основу оформлення документації.

Проєкт, оформлений студентами, повинен мати пояснювальну записку (теоретичну частину) з структурою, такою як:

- титул (назва закладу вищої освіти, група, автор проєкту, науковий керівник, місто видання, рік видання);
- зміст (перелік частин проєкту);
- коротка анотація (стисла характеристика змісту);
- епіграф (не обов'язково);
- вступ;
- основна частина (глави, розділи, параграфи);
- висновки;
- список використаних джерел;
- додатки;
- загальні вимоги доповнюються специфічними, які визначаються певним типом проєкту [2].

Багато студентів і навіть викладачів не надають належної уваги оформленню проєктної документації. Метою ведення документації є певні пункти, такі як:

- навчити планувати етапи виконання проєкту, визначати мету, спрогнозувати результат;
- навчити контролювати процес діяльності;
- виховувати у студентів почуття відповідальності й організованості;

- розвинути зв'язне письмове мовлення у науковому й офіційно-діловому стилях;
- створити, зручний колектор інформації і довідник для роботи над проектом;
- навчити скорочувати час пошуку інформації під час виконання близьких за тематикою майбутніх проектів тощо [2].

Вищезначене дозволяє викладачу закладу вищої освіти побачити досягнення і розвиток студента у ході виконання ним власного, групового чи колективного проекту.

Враховуючи вищезначене, зробимо висновок проєктну технологію у вищій освіті слід розглядати як модель навчально-пізнавальної і самостійної діяльності студентів (репродуктивної, дослідницької, творчої або комбінованої) із плануванням, організацією діяльності та створення певного виду проекту, що здійснюється під керуванням викладача (безпосереднім або опосередкованим) в умовах вивчення певної дисципліни. Використання проєктної технології у вищій освіті має на меті засвоєння навчального матеріалу і розвиток різних компетентностей студентів

Методологічною основою використання проєктної технології у вищій освіті є загальнодидактичні принципи та ті, що притаманні саме такому виду навчальної діяльності, – прогностичності, покроковості, унормованості, зворотного зв'язку, продуктивності, культурної аналогії, саморозвитку.

Провідними функціями упровадження проєктної технології у освітній процес закладів вищої освіти можемо назвати: дослідницьку, аналітичну, прогностичну, перетворювальну, унормувальну, конструктивну.

Ознаками ефективного використання проєктної технології у вищій освіті є такі показники: здобуття нових знань, набуття вмінь на основі самостійної діяльності; навчання в дії; застосування різноманітних методів навчання, способів і видів діяльності; використання різноманітних засобів; планування діяльності в реальних обставинах; вільний вибір та врахування інтересів; практична (репродуктивна, дослідницька, творча) діяльність.

Використання проєктної технології у вищій освіті передбачає організацію проєктної діяльності студентів, результатом якої є створення продукту – освітнього проєкту, який розуміємо як самостійно розроблений чи виготовлений продукт навчальної діяльності студента (студентів), що визначається суб'єктивною чи об'єктивною новизною, виконаний в умовах керування й консультування викладача.

Висновки до другого розділу.

Заклади вищої освіти мають сприяти формуванню проєктної компетентності майбутніх викладачів, створюючи можливості їх ефективного залучення до проєктної діяльності щодо отримання грантів для проєктів міжнародної співпраці задля розвитку потенціалу вищої освіти й обміну кращими практиками.

Проєктна компетентність нерозривно пов'язана з використанням в освітньому процесі проєктної технології, володінням проєктними вміннями, обґрунтованим вибором та оптимізацією проєктних рішень у разі їх багатоваріантності, здатністю використовувати набуті знання та вміння в педагогічній діяльності.

З одного боку, це пов'язане з проблемою власне розуміння понять компетентності, проєктування в науковому знанні, з іншого – з проблемою визначення психологічних умов розвитку проєктної компетентності як суб'єктної характеристики майбутнього викладача ЗВО.

Під проєктною компетентністю розглядаємо сукупність здатностей та настанов, що забезпечують можливість творчого вирішення особистістю життєвих і професійних проблем.

Аналіз педагогічної практики і теоретичних досліджень дозволив визначити проєктну діяльність як засіб формування професійної компетентності майбутніх викладачів ЗВО, розвиток якої відбувається через

набуття професійно важливих якостей майбутніх викладачів та формування їх ключових компетентностей. Під проєктною діяльністю майбутнього викладача закладу вищої освіти розуміємо сукупність дій, які призводять до досягнення поставленої мети щодо дослідження та розв'язання професійно-орієнтованих та фахових задач.

Проєктна діяльність складається з певних етапів, таких як: підготовчий етап (включає аналіз проблематики дослідження, розробку концепції проєкту, теоретичну підготовку, оцінку готовності та умов до роботи над проєктом, вивчення проєктної документації); проєктувальний етап (орієнтований на розробку проєкту, покрокову деталізацію процесу планування проєкту, обговорення методів дослідження, виділення складових аспектів проєкту з з'ясуванням його характеристик і механізмів взаємозв'язків й властивостей взаємовпливів); технологічний етап (передбачає процес виконання та регулювання робіт за проєктом, координування діяльності, впровадження інноваційних методів і форм до професійної діяльності, управління та корекцію виконання технологічних операцій, контроль технологічної діяльності); результативний етап (забезпечує результативне завершення проєкту, аналіз ефективності результатів проєкту, оцінку культури праці та якості її виконання, оформлення звітної документації, висвітлення та захист результатів діяльності, рефлексія діяльності).

Використання проєктної технології у процесі формування проєктної компетентності майбутніх викладачів закладів вищої освіти обумовлене значенням і результатами у розвитку та становленні майбутніх фахівців в обраній ними галузі. Застосування проєктної технології розвиває особистісну і професійну складові особистості студента.

Використання проєктної технології у процесі формування проєктної компетентності майбутніх викладачів закладів вищої освіти обумовлене значенням і результатами у розвитку та становленні майбутніх фахівців в обраній ними галузі. Застосування проєктної технології розвиває особистісну і професійну складові особистості студента.

До особистісної складової студента нами віднесено індивідуальність, основні види мислення, творчі здібності, уміння працювати в групах, подолання необхідності опрацювання великих об'ємів інформації, навички творення до нестандартного розв'язку поставлених завдань, спроможність проявлення професійного саморозвитку та становлення себе як професіонала, а одже формує проєктну компетентність майбутніх викладачів закладів вищої освіти.

До професійної складової особистості студента було подано уміння, такі як: проблематизація (розгляд проблемного поля та виділенню підпроблем, формулювання головної проблеми та задачі, яка впливає з цієї проблеми); цілепокладання та планування діяльності; самоаналіз та рефлексія (самоаналіз успішності та результативності вирішення проблеми проєкту); презентація власної діяльності та результатів; вміння готувати матеріал для проведення презентації у наочній формі, використовуючи для цього спеціально підготовлений продукт проєктування; пошук потрібної інформації, виокремлення та засвоєння необхідного знання з інформаційного поля; практичне застосування знань, умінь, навичок у різноманітних, у т. ч. й нетипових, ситуаціях; вибір, освоєння та використання адекватної технології створення продукту проєктування; проведення дослідження (аналіз, синтез, висування гіпотези, деталізація та узагальнення).

Успішний і якісний результат використання проєктної технології у вищій освіті, передбачає спільну педагогічну діяльність із проєктування, організації і проведення освітнього процесу, застосування різних методів і прийомів навчання, видів навчально-пізнавальної діяльності та має виразне спрямування на одержання кінцевого результату – розвиток певних компетентностей, зокрема проєктної компетентності майбутніх викладачів закладу вищої освіти.

Від рівня проєктної компетентності залежить свідоме ставлення майбутніх викладачів закладів вищої освіти до пошуку шляхів вирішення та прийняття рішень у нестандартних ситуаціях, здатність до узагальнення практичного досвіду освітньої діяльності закладів вищої освіти. Усвідомлення нагальних

освітніх проблем та пошук варіантів їх усунення засобами проєктної діяльності спрямовує процес розробки освітніх проєктів і програм з урахуванням досвіду міжнародних організацій та перспектив їх реалізації у закладах вищої освіти України.

ВИСНОВКИ

У дослідженні розглянуто теоретичні та практичні аспекти формування проектної компетенції у майбутніх викладачів закладів вищої освіти. Проведена робота уможливила зробити узагальнення та висновки.

1. Теоретичний аналіз основних понять дослідження дозволив класифікувати їх у дві групи, що уможливило уявити масштабність та багатоаспектність проблеми. До першої групи зараховано поняття, які пов'язані безпосередньо з освітнім процесом (викладач, науковий керівник, освітній процес, метод навчання, форми організації навчання, педагогічна технологія, професійна підготовка фахівців); до другої групи понять належать дефініції, які відображають процес формування проектної компетенції у майбутніх викладачів закладів вищої освіти (проектна технологія, проектна діяльність, проект, професійна підготовка майбутніх викладачів закладів вищої освіти).

Аналіз цих дефініцій уможливив розкриття особливостей формування проектної компетенції у майбутніх викладачів закладів вищої освіти. У результаті теоретичного аналізу науково-педагогічної літератури з проблеми було узагальнено поняття «проектна технологія – одна з інноваційних технологій навчання і виховання, яка забезпечує формування основних компетенцій здобувача освіти»; «проектна діяльність – діяльність у ході якої використовуються теоретичні знання як засіб творчих пошуків, а від так здобувач освіти активно розпочинає процес критичного мислення з опорою на науку»; «проектна компетентність – сукупність здатностей та настанов, що забезпечують можливість творчого вирішення особистістю життєвих і професійних проблем.

Зроблено висновок, що проектна технологія не є заміником традиційної системи навчання, а повинна досліджуватися не як окремий компонент освітньої системи, а як компонент освітнього процесу у системі компетентнісно спрямованої освіти. Доведено, процес впровадження проектної технології є цілеспрямованою, соціально значущою, педагогічно доцільною, практично

реалізованою інноваційною діяльністю педагога задля забезпечення ефективного функціонування освітньо-розвивального середовища, в якому здійснюватиметься проєктна діяльність здобувачів освіти.

2. Проаналізовано закордоний і вітчизняний досвід використання проєктної технології. Ця технологія розпочала свій розвиток ще у 20-ті роки минулого століття у США. Спершу була відома під назвою «методом проблем» і розвивалася у межах гуманістичного напрямку у філософії та освіті, у педагогічних поглядах та експериментальній роботі Джона Дьюї. У ньому містилися ідеї побудови навчання на активній основі, через доцільну діяльність здобувача освіти, у співвідношенні з його особистим інтересом саме в цих знаннях.

Далі розповсюджувати проєктну технологію продовжив Кілпатрик В. Послідовнику Джона Дьюї вдалося вдосконалити систему роботи над проєктами. Під проєктом у той час мався на увазі цільовий акт діяльності, в основі якого лежить інтерес дитини. Описано першу класифікацію проєктів (Кілпатрик В.), яка налічувала декілька найменувань, таких як: продуктивний проєкт, споживчий; підготовка екскурсій, розробка і надання різних послуг; проєкти розв'язання проблем життєзабезпечення тощо; проєкт розв'язання проблеми; проєкт-вправа.

Констатовано, що у навчальних закладах США, Великої Британії, Бельгії, Ізраїлю, Фінляндії, Німеччини, Італії, Нідерландів ідеї гуманістичного підходу Дж. Дьюї набули більшого поширення і популярності завдяки раціональному поєднанню теоретичних знань з їх практичним застосуванням для розв'язання конкретних проблем довілля у спільній діяльності здобувачів освіти. Згодом ідея методу проєктів зазнала достатньої еволюції. Народившись з ідеї вільного виховання, у наш час технологія проєктування стає інтегрованим компонентом цілком розробленої і структурованої системи освіти.

3. Описано зміст і структуру проєктної технології. На основі аналізу психолого-педагогічної літератури запропоновано декілька типологій проєктів: *за діяльністю*, домінуючою у проєкті – дослідницький, пошуковий, творчий,

рольовий, прикладний, інформаційний; за предметно-змістовною галуззю знань – монопроект у рамках однієї галузі знання, міжпредметний проект; за характером координації проекту: безпосередній (жорсткий, гнучкий), опосередкований (неявний, що імітує учасника проекту); за характером контактів (серед учасників однієї школи, класу, міста, регіону, країни, різних країн світу); за кількістю учасників проекту; за тривалістю виконання проекту; за тривалістю виконання проекти можуть бути: короткостроковими, середньої і довгостроковими.

Підкреслено, що використання проектної технології передбачає практичну діяльність зі створення певного продукту – проекту. Кінцевий продукт (створений проект) має певну структуру, тобто складається з сукупності певних етапів і компонентів, таких як: етап «ознайомлення» (компоненти: тема і план проекту); етап «виконання» (компонент: дослідження теми за допомогою різних методів); етап «вивчення і дослідження» (компонент: розроблення документів проекту); етап «презентація» (компоненти: оформлення роздумів і фінальна презентація).

Результатом проведеного аналізу є узагальнення щодо використання проектної технології в освітньому процесі. Застосування проектної технології в освітньому процесі закладів вищої освіти орієнтоване перш за все на самостійну діяльність, індивідуальну, парну або групову, яку здобувачі освіти виконують впродовж визначеного відрізка часу. Проектна технологія передбачає розв'язання будь-якої проблеми, яка передбачає, з одного боку, використання різноманітних методів, засобів навчання, а з іншого – інтегрування знань, умінь з різних галузей науки, техніки, творчості.

Обґрунтовано те, що результати виконання проектів повинні бути осяжними, наприклад, якщо це теоретична проблема – то має бути конкретне її вирішення, а якщо практична – конкретний результат, який можна імплементувати у практику задля підвищення якості досліджуваного феномену.

Наголошено на тому, що проектна технологія передбачає використання педагогом сукупності дослідницьких, пошукових, творчих за своєю суттю

методів, прийомів, засобів задля повноцінного розвитку особистості. Педагог при плануванні роботи має виділити провідну тему чи декілька тем, які будуть винесені для розроблення проєктів. Далі необхідно сформулювати відповідну кількість як індивідуальних, так і групових тем, робота над якими потребує засвоєння здобувачами освіти необхідних знань і формування необхідного досвід.

4. Для ефективного формування проєктної компетенції у майбутніх викладачів закладів вищої освіти важливо створити певні педагогічні умови. Однією з ключових умов є спільне визначення завдань і шляхів їх реалізації педагогами та студентами, що сприяє мотивації та розширенню кругозору студентів. Це передбачає діалог та взаємодію між учасниками навчального процесу, що є фундаментом для практичного застосування теоретичних знань.

Ще одна важлива умова — це діагностика і самоорганізація студентів. Проведення регулярної діагностики допомагає викладачам своєчасно адаптувати навчальні методи та зміст навчання, а також стимулює студентів до самостійної роботи та самоорганізації, підвищуючи їхню відповідальність і залученість у навчальний процес.

Третьою суттєвою умовою є практична реалізація проєктів. Майбутнім викладачам необхідно не лише знати теорію, а й вміти застосовувати її на практиці через участь у реальних проєктах. Це дозволяє їм набути необхідних навичок і впевненості в своїх силах. Практична діяльність також сприяє розвитку критичного мислення та вирішенню складних задач.

Наостанок, систематична рефлексія та оцінювання результатів виконаних проєктів. Рефлексія допомагає студентам усвідомити власні успіхи та помилки, а також оцінити ефективність використаних підходів і методик. Це важливо для їхнього професійного зростання і подальшого вдосконалення. Ці педагогічні умови є фундаментом для формування висококваліфікованих викладачів, здатних ефективно застосовувати проєктний підхід у своїй професійній діяльності. Вони сприяють інтеграції теорії з практикою та підвищенню якості вищої освіти.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Професійний стандарт на групу професій «Викладачі закладів вищої освіти» (Затверджено Наказом Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України 23.03.2021р. №610) / У кн.: «Педагогіка вищої школи і педагогічна майстерність викладача: хрестоматія» / Укл. В. А. Бугров, А.А. Марушкевич, Є.С. Спіцин. К.: ВПЦ «Київський університет», 2022.- 704с.– С .434-441.
2. Япринець Т, Келемеш А, Петраш Р. Формування проєктної компетентності майбутніх викладачів професійної освіти у процесі фахової підготовки. Українська професійна освіта= Ukrainian professional education. 2022. С. 121-7.
3. Сисоєва С. О. Особистісно орієнтовані технології: метод проєктів. *Неперервна професійна освіта: теорія і практика*. 2002. Вип. 1. С. 73–80.
4. Єрмаков І. Г. Метод проєктів у контексті життєвих результатів діяльності учнів. Проектна діяльність у ліцеї: компетентнісний потенціал, теорія і практика: Науково-методичний посібник / За редакцією С. М. Шевцової, І. Г. Єрмакова, О. В. Батечко, В. О. Жадька. К.: Департамент, 2008. 520 с.
5. Єрмаков І. Г. Компетентнісний потенціал проєктної діяльності URL: <http://www.library.edu-ua.net/>.
6. Власюк О. Проектна діяльність – перспектива розвитку особистості. Проектна діяльність у ліцеї: компетентнісний потенціал, теорія і практика: Наук.-метод. посіб. / За ред. С. М. Шевцової, І. Г. Єрмакова, О. В. Батечко, В. О. Жадька. К.: Департамент. 2008. 520 с.
7. Ісаєва Г. М. Метод проєктів – ефективна технологія навчання учнів сучасної школи. *Метод проєктів: традиції, перспективи, життєві результати: практико зорієнтований збірник*. К.: Департамент. 2003. С. 207–211.
8. Осмолівський А., Василенко Л. Від навчального проєкту до соціальної самореалізації особистості. *Шлях освіти*. 2000. №2. С.34-37.

9. Порожня Л. Метод проектів у навчальному процесі. *Директор школи*. 2006. № 42. С. 12-14.
10. Жиленко М.В. Метод проектів при підготовці аспірантів до асистентської практики з використанням технологій дистанційного навчання/ Навчання студентської молоді: світові освітні тренди: монографія у співавторстві/ за заг. ред. А.А. Марушкевич, Київ, ЦП "Компринт", 2023. с.150, С.120-132.
11. Плахотнік О.В. Проектування освітнього процесу у вищій школі на основі інформаційно-комунікативних технологій / Навчання студентської молоді: світові освітні тренди: монографія у співавторстві/ за заг. ред. А.А. Марушкевич, Київ, ЦП "Компринт", 2023. с.150, С.110-120.
12. Цимбалару А. Педагогічне проектування / авт.-упорядн. А. Цимбалару. К.: Шкільний світ, 2009. 128 с.
13. Спіцин Є.С. Освітня технологія "Навчання через дослідження"/ Навчання студентської молоді: світові освітні тренди: монографія у співавторстві/ за заг. ред. А.А. Марушкевич, Київ, ЦП "Компринт", 2023. с.150, С.93-104.
14. Stevenson J. Project Method in Teaching / J. Stevenson. New York: The Macmillan Company. 1921. 305 p.
15. Kilpatrick W. H. The education frontier. New York City: The Century Co., 1933. 325 p.
16. Kilpatrick W. H. Philosophy of education. NY: The Macmillan Co, 1951. 465 p.
17. Project Management Institute (PMI). Project Management Institute, Inc., 2012. 614 с.
18. Хоружа Л. Проектна культура вчителя: етичний компонент. *Шлях освіти*. 2006. № 4. С.11-15. 18.
19. Огієнко О. Тенденції розвитку проектної технології у зарубіжній педагогіці ХХ століття. *Порівняльна професійна педагогіка*. 2011. № 1. С. 31–38.

20. Ассаул В. Метод проектів у виховній роботі. Проектна діяльність у ліцеї: компетентнісний потенціал, теорія і практика: Науково-методичний посібник / За редакцією С. М. Шевцової, І. Г. Єрмакова, О. В. Батечко, В. О. Жадька. К.: Департамент. 2008. 520 с.

21. Довмантович НГ. Проектна діяльність як засіб формування самоосвітньої компетентності. Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Педагогіка. Соціальна робота. 2017(1) С. 92-95.

22. Петрова Н.Б. Інноваційний менеджмент у прикладах і завданнях: навч.посібник / Петрова Н.Б., Мущинська Н.Ю., Чеканова Л.Г. Х.: ХНАМГ. 2009. 248с.

23. Лук'янова Л. Технологія організації проектної діяльності. *Імідж сучасного педагога*. 2009. № 10. С. 16-21.

24. Василевська Л. С. Проектна діяльність методиста як засіб удосконалення професійної майстерності педагогів. Наукові записки Ніжинського державного університету ім. Миколи Гоголя. Сер.: Психолого-педагогічні науки. 2012. № 6. URL: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Nzsp_2012_6_32.pdf.

25. Шевцова С.М. Інноваційний потенціал проектної діяльності як основа становлення методологічної культури особистості вчителя. *Директор школи, ліцею, гімназії*. До 175-річчя М.П.Драгоманова. 2010. № 1. С. 17-22.

26. Роменець В. А. Психологія творчості: Навч.посібник. 3-те вид. К.: Либідь, 2004. 288 с. 14.

27. Мантула Т. І. Проектна технологія: теорія і практика: метод. посіб. / Т. І. Мантула; Кіровогр. обл. ін-т післядиплом. пед. освіти ім. В.Сухомлинського. Кіровоград: ПОЛІМЕД-Сервіс. 2008. 150 с.

28. Устименко О. М. Проектна технологія навчання іноземних мов і культур учнів закладів загальної середньої URL: <https://ppt-online.org/361033> (дата звернення: 9.03.2024).

29. Пуліна А. А. Метод проектів: історія й перспективи розвитку в сучасній системі освіти. *Педагогічні науки*. 2005. Вип. 40. С. 116–119

30. Dewey J. Experience in Education. The latter works of J. Dewey. Carbondale: Southern Illinois University Press, 1938. Vol. 13. 64 p.
31. Молчанова В. Європейський досвід використання методу проєктів та організація навчального проєктування в освітніх закладах України. *Humanitarium*. 2018. Т. 40, Вип. 2. С. 54–63.
32. Сисоєва С. О., Кристопчук Т. Є. Освітні системи країн Європейського Союзу: загальна характеристика: навчальний посібник. Рівне: Овід, 2012. 352с.
33. Чемерис А. Розроблення та управління проєктами у публічній сфері: європейський вимір для України. Практичний посібник / Швейцарсько-український проєкт «Підтримка децентралізації в Україні – DESPRO». К.: ТОВ «Софія-А». 2012. 80 с.
34. Продіус О.І. Формування та управління командою проєкту. *Вісник Одеського національного університету*. 2016. Т. 21. Вип. 10(52). С. 51–55.
35. Козакова О.М., Козаков В.В. Інноваційна система управління бізнес-процесами проєктно-орієнтованої організації соціального спрямування. *Економіка: реалії часу*. 2014. № 6(16). С. 136–142.
36. Бондаренко Г. Метод проєктів як засіб удосконалення методичної компетентності майбутніх учителів української мови та літератури. *Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка. Педагогічні науки*. 2012. № 24(2). С. 102–109.
37. Буджак Т. Метод проєктів як педагогічна технологія. *Біологія і хімія в школі*. 2004. №1. С. 43-45.
38. Буряк В. К. Метод проєктів та формування ключових компетенцій. *Педагогіка вищ. та серед. шк.: зб. наук. пр.* 2011. Вип. 31. С. 3–12.
39. Жилияєва Ю. М. Метод проєктів та проєктна технологія в контексті загальнопедагогічної підготовки вчителя. *Вісн. Житомир. держ. ун-ту ім. І. Франка*. 2009. Вип. 44. С. 110– 115.
40. Іонова М. І. Потенціал методу проєктів для розвитку творчої особистості. Доступно за:
<http://www.ioso.com/distant/project/meth%20project/metod%20pro.htm>

41. Косогова О.О. Метод проектів у практиці сучасної школи. Х.: «Ранок», 2011. 144 с.
42. Лисенко С. Про проекти. *Відкритий урок*. 2003. №17. С.17-18.
43. Чернілова Н. Застосування методу проектів при формуванні пізнавальної активності учнів. *Метод проектів: традиції, перспективи, життєвий досвід практико-зорієнтований збірник*. К.: Департамент. 2003. С. 123– 134.
44. Юрчик О.В. Впровадження проектної технології в навчальний процес. [Навчальний посібник] / О.В.Юрчик. Хмельницький: НВО №5 ім. С.Єфремова, 2015. - 88 с.
45. Сухомлинський В. О. Слово про слово / В. О. Сухомлинський // Вибрані твори: в 5 т. / В. О. Сухомлинський. К.: Рад. шк. Т.5. 1976. 639 с.
46. Сухомлинський В. О. Слово рідної мови / В. О. Сухомлинський // Укр. мова і л-ра в шк. 1989. № 1. С. 34 – 37
47. Nadler G. Creative Solution Finding: The Triumph of Breakthrough Thinking Over Conventional Problem Solving / G. Nadler, S. Hibino, J. Farrell. Rocklin, CA: Prima. 1999. 512 p.
48. Аліксійчук О. С., Федорчук В.В. Проектна діяльність студентів у процесі опанування навчальної дисципліни «Шкільний курс світової художньої культури та методика його викладання» [Інтернет]. Кам'янець-Подільський: Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка; 2008. Доступно за: <https://pedagogika.ucoz.ua/knygy/PROEKTU.pdf> (дата звернення: 9.03.2024).
49. Загребнюк ЮВ. Професійне самовизначення учнівської молоді в середніх навчальних закладах США [Інтернет]. Умань: Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини; 2016. Доступно за: <https://nauka.udpu.edu.ua/desertatsiya-2/> (дата звернення: 9.03.2024).
50. Андрійчук Н. М. Проектна компетентність викладача як забезпечення якості освітньої діяльності. Європейська проектна культура в Україні: стан,

проблеми, перспективи: збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції (Запоріжжя, 29-30 травня 2020 р.), С. 26-27

51. Бібік Н. М. Компетентнісний підхід: рефлексивний аналіз застосування. Компетентнісний підхід у сучасній освіті: Світовий досвід та українські перспективи : колективна монографія. К. : К.І.С. 2004. С. 47–52.

52. Кучерук О. А.. Формування проектної компетентності майбутнього вчителя-словесника в процесі лінгвометодичної підготовки. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова*. Серія 16: Творча особистість учителя: проблеми теорії і практики. 21. 2013. С. 161-166

53. Пометун О. *Інтерактивні технології навчання*. Відкритий урок. 2003. № 3-4. С. 19-27.

54. Бережна Л. Проектна культура як основний спосіб реалізації інноваційної педагогічної діяльності. Теорія та методика управління освітою. 2010. № 3. С. 1–9.

55. Купенко О. Педагогічна технологія наставництва в процесі формування проектної компетентності майбутніх бакалаврів соціальної роботи. Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології. 3-4. 2020. С. 97-98

56. Косович О. Проектна діяльність як одна з форм інноваційних методичних технологій навчання. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія: Педагогіка. Соціальна робота. 2011. С. 76-78

57. Котляр А. А. Проблема вибору методів оцінки ризиків інвестиційного проекту. *Управління розвитком*. 2012. №4. С. 37-40

58. Іващенко О. Психолого-педагогічна підготовка фахівців пожежно-рятувальної служби. Вища освіта України, №1; 2012. С. 106-112

59. Національна академія педагогічних наук України, Інститут професійно-технічної освіти. Теорія і практика проектного навчання у професійно-технічних навчальних закладах. Житомир: Полісся; 2019.

60. Морзе Н. Метод навчальних проектів. *Вісник програм шкільних обмінів*. URL: <http://visnyk.iatp.org.ua/print;498/>